

Heidi-Maria Lönnblad

NÄKÖKULMIA ALLE KOLMIVUOTIAIDEN LASTEN
AMMATILLISEEN VUOROHOITOON

Sosiaalialan koulutusohjelma
sosiaalipedagogiikan suuntautumisvaihtoehto
2010

NÄKÖKULMIA ALLE KOLMIVUOTIAIDEN LASTEN AMMATILLISEEN VUOROHOITON

Lönnblad, Heidi-Maria
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
joulukuu 2010
Ohjaaja: Virtalaine, Matti
Sivumäärä: 53
Liitteitä: 2

Asiasanat: lapset, vuorohoito, vuoropäiväkoti

Opinnäytetyöni aiheena oli alle kolmivuotiaiden lasten vuorohoidon ammatillisten haasteiden ja erityisvaatimusten kartoittaminen. Opinnäytetyöni tavoitteena oli tuoda esille alle kolmivuotiaiden lasten vuorohoidon eri osa-alueita ja vuoropäiväkodin työntekijöiden näkemyksiä ja kokemuksia omasta työstään.

Opinnäytetyöni teoreettisessa osuudessa kuvaillaan suomalaisen päivähoitojärjestelmän kehittymistä ja vuorohoitoa osana päivähoitojärjestelmää. Lisäksi olen koennut teoreettiseen osuuteen alle kolmivuotiaan lapsen kasvun ja kehityksen pääpiirteitä. Opinnäytetyöni empiirinen osa on toteutettu haastatteleamalla viittä alle kolmivuotiaiden lasten ryhmissä vuorohoidossa työskentelevää henkilöä kahdesta Raumalla sijaitsevasta vuoropäiväkodista. Yksi haastateltavista työskenteli vuoropäiväkodissa lastentarhaopettajan nimikkeellä, neljällä muulla haastateltavalla vastaava nimike oli lastenhoitaja.

Toteutin opinnäytetyöni aineiston keräämisen käyttäen kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää. Keräsin aineiston teemahaastatteluin vuoropäiväkodin työntekijöiltä. Analysoin kerättyä aineistoa teemoittelemalla.

Opinnäytetyöni aineiston perusteella vuoropäiväkodin työntekijöiden mielestä vuorohoidon haasteita ovat tällä hetkellä lapsiryhmien suuret koot, henkilöstön määrän ja lapsien määrän kohtaaminen, vuorohoidon järjestämistä koskevien yhteisten sääntöjen ja ohjeistusten puuttuminen sekä sijaisten vaikean saatavuus. Näiden ongelmien arvellaan kärjistyvän jatkossa, mikäli niihin ei pystytä tarpeeksi puuttumaan. Vuorohoidon tarpeeseen arvellaan eniten vaikuttavan lapsiperheiden taloudellisesti vaikeat tilanteet. Vuorohoidossa tehokkaan tiedonkulun ja joustavan työtavan merkitys korostuu. Vuorohoidossa pystytään tukemaan alle kolmivuotiaan lapsen kasvua ja kehitystä hyvin, vaikka pienemmät lapsiryhmät arvioidaan olevan erityisen tärkeitä etenkin tälle ikäryhmälle. Vuorohoito tukee erityisesti lapsen sosiaalisten taitojen kehitystä. Rauman työllisyystilanteen vaihtelut ja perhesuhteissa tapahtuvat muutokset vaikuttavat vuorohoidon järjestämiseen ainakin jossain määrin. Muutokset ovat vuorohoidon työntekijöiden näkökulmasta ammatillisesti haastavia tilanteita. Muutostilanteiden pitkäaikaiset vaikutukset vuorohoidossa työskentelyyn koetaan kuitenkin vähäisinä. Opinnäytetyöni aineiston perusteella vuoropäiväkodin rooli vanhemmuuden tukijana on voimistumassa esimerkiksi perheiden tukiverkostojen supistuessa.

PERSPECTIVES ON PROFESSIONAL 24-HOUR CHILDCARE FOR UNDER 3-YEAR-OLD CHILDREN

Lönnblad, Heidi-Maria
Satakunta University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services
December 2010
Supervisor: Virtalaine, Matti
Number of pages: 53
Appendices: 2

Keywords: children, 24-hour childcare, 24-hour childcare centers

The purpose of this thesis was to examine professional challenges and special requirements of 24-hour childcare for under 3-year-old children. My aim is to discuss different aspects of 24-hour childcare for under 3-year-olds and the views and experiences of the personnel in childcare centers that provide 24-hour childcare.

The theoretical part of the thesis describes the development of the Finnish daycare system and 24-hour childcare as a part of that system. In addition, the theoretical part of the study describes the main elements of the growth and development of under 3-year-old children. The data for the empirical part of the thesis was collected by interviewing five workers from 24-hour childcare centers in Rauma who work with under 3-year-old children. One of the interviewees was a kindergarten teacher and the rest were child care workers.

Using a qualitative approach, the data was collected by conducting theme interviews with employees of 24-hour childcare centers. The data was then analyzed by organizing it in themes.

Based on the interviews, the employees see large group sizes, the staff-child ratio, the absence of common guidelines and regulations for 24-hour childcare and the difficulty of finding substitutes as the biggest challenges in 24-hour childcare. These problems are expected to escalate in the future if not intervened properly. The financial difficulties of families with young children are considered the main reason for the demand for 24-hour childcare. The importance of efficient flow of information and flexible ways of working are emphasized in 24-hour childcare. 24-hour childcare succeeds in supporting the growth and development of under 3-year-olds, although smaller group size is considered more suitable especially for children of this age. 24-hour childcare supports especially the development of the children's social skills. Variations in the employment situation in Rauma and changes in family structure affect the organizing of 24-hour childcare at least to some degree. These changes are professionally challenging to the workers in 24-hour childcare centers. However, the long-term effects of these changes are not considered significant to working in 24-hour childcare. Based on my research, the importance of 24-hour childcare centers in supporting parenting will increase in the future as personal and family support systems are diminishing.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	VUOROHITO OSANA SUOMALAISTA PÄIVÄHOITOJÄRJESTELMÄÄ	7
2.1	Yhteiskunnallisten muutosten vaikutuksia päivähoitotarpeisiin 1800- ja 1900 luvun vaihteen Suomessa.....	7
2.2	Päivähoitotoiminnan alkuvaiheet Suomessa.....	8
2.3	Päivähoitolaki lasten päivähoidon taustoittajana.....	10
2.4	Vuorohoidon järjestäminen.....	11
2.5	Vuorohoidon erityispiirteitä.....	12
3	ALLE KOLMIVUOTIAAN LAPSEN KASVU JA KEHITYS	14
3.1	Kasvun ja kehityksen kokonaisvaltaisuus.....	14
3.2	Lapsen ensimmäinen elinvuosi	14
3.3	Lapsen toinen elinvuosi	17
3.4	Lapsen kolmas elinvuosi.....	18
3.5	Temperamentin vaikutuksia lapsen yksilölliseen kasvuun ja kehitykseen.....	19
4	OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA TUTKIMUSONGELMAT	20
5	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN	20
5.1	Kohderyhmän valinta.....	21
5.2	Aineiston keräämisen metodiset perustelut	21
6	TUTKIMUSAINESTON JÄSENTÄMINEN JA ANALYSOINTI.....	23
6.1	Rauman työllisyystilanteen ja perhesuhteiden muutosten heijastuksia vuorohoidossa	23
6.1.1	Arviointia työllisyystilanteen muutosten vaikutuksista vuorohoitoon.....	24
6.1.2	Arviointia perhesuhteiden muutosten vaikutuksista vuorohoitoon.....	26
6.2	Yhteistyö lasten vanhempien kanssa ja vuoropäiväkoti vanhemmuuden tukijana	27
6.2.1	Vuoropäiväkodin rooli vanhemmuuden tukijana.....	27
6.2.2	Alle kolmivuotiaiden lasten vuorohoitoon liittyviä taustatekijöitä.....	32
6.2.3	Vuoropäiväkodin ja lasten vanhempien vuorovaikutuksen haasteita	33
6.3	Alle kolmivuotiaiden lasten yleinen hyvinvointi ja sen takaaminen vuorohoidossa	35
6.3.1	Lapsen kasvu ja kehitys kolmen ensimmäisen elinvuoden aikana vuoropäiväkodin työntekijän näkökulmasta.....	35
6.3.2	Lapsen kasvun ja kehityksen yksilöllisyyden huomioiminen vuorohoidossa.....	37
6.3.3	Lapsen sosiaalisten taitojen kehittymisen tukeminen vuorohoidossa.....	38
6.4	Ammatillisia erityisvaatimuksia alle kolmivuotiaiden lasten vuorohoidossa.....	40
6.4.1	Vuorohoidossa korostuvia työyhteisön toimintatapoja.....	40

6.4.2 Ammattitaidon kehittäminen vuorohoidossa	43
6.4.3 Vuorohoidon ammatillisia haasteita.....	45
7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	48
7.1 Vuorohoidossa tehdään yhteistyötä perheiden kanssa muuttuvissa olosuhteissa.....	48
7.2 Lasten sosiaaliset taidot kehittyvät vuorohoidossa.....	50
7.3 Vuorohoidossa tehokas tiedonkulku on tärkeä työväline	51
7.4 Haasteena vuorohoidon tarpeen lisääntyminen	52
LÄHTEET.....	54
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Suomalaista päivähoitojärjestelmää on kehitetty yhteiskunnan muuttuvien tarpeiden mukaan. Vuorohoito, jolla tarkoitetaan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa myös iltaisin, öisin ja viikonloppuisin tarjottavaa hoitoa, on kehittynyt osaksi suomalaista päivähoitojärjestelmää työllisyyden suuntauduttua teollisuus- ja palvelualoille, joille epäsäännölliset työajat ovat tyypillisiä. Suomessa vuonna 1973 voimaan astuneessa päivähoitolaissa määritellään kuntien tehtäväksi järjestää lasten päivähoitoa siinä laajuudessa ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa esiintyvä tarve sitä edellyttää. (Välimäki 1999, 143–144.) Vuorohoidon tarpeeseen vaikuttavat monet tekijät, kuten työllisyystilanteen vaihtelut ja perherakenteissa tapahtuvat muutokset (Tarsalainen 2001, 52). Vuorohoidossa saattaa olla hyvin eri-ikäisiä lapsia aina alle kolmivuotiaista lapsista koulun aloittaneisiin ensimmäistä ja toista kouluvuottaan käyviin vuorotyötä tekevien vanhempien lapsiin (Friman 2004, 47). Vuorohoidossa olevista lapsista reilu neljännes oli alle kolmivuotiaita 2000-luvun alussa (Väisänen 2003, 16).

Alle kolmivuotiaan lapsen kasvu ja kehitys on nopeaa niin psyykkisellä, fyysisellä kuin sosiaalisellakin osa-alueella. Kasvulle ja kehitykselle ominaista on kokonaisvaltaisuus niin, että eri osa-alueet ovat yhteydessä toisiinsa ja jonkin taidon oppiminen edesauttaa myös toisen taidon kehittymistä. Vaikka kasvu ja kehitys noudattavat usein tiettyjä säännönmukaisuuksia, etenevät ne kuitenkin jokaisen lapsen kohdalla yksilöllisesti. (Helenius, Karila, Munter, Mäntynen & Siren-Tiusanen 2001, 16, 19.)

Alle kolmivuotiaiden lasten vuorohoidon haasteiden ja erityispiirteiden kartoittaminen alkoi kiinnostaa minua suorittaessani sosionomi (AMK) – opintoihini sisältyvää päiväkotiharjoittelua Nummen päiväkodin alle kolmivuotiaiden lasten ryhmässä keväällä 2008. Nummen päiväkotia on vuorohoitoa maanantaista lauantaihin klo 5.30 – 22.30 tarjoava vuoropäiväkotia Raumalla. Suorittaessani harjoittelujaksoa kyseisessä päiväkodissa havaitsin alle kolmivuotiaiden lasten vuorohoidon monimuotoisuuden, haasteellisuuden ja kytkeytymisen laajemmin yhteiskunnalliseen tilanteeseen ja sen muutoksiin. Samalla alkoi hahmottua opinnäytetyöni aihe. Ajatus alle kolmivuotiaiden lasten vuorohoidosta opinnäytetyöni aiheena kypsyi mielessäni noin puolitoista vuotta ja opiskelujeni edetessä pidemmälle aloin vähitellen kartoittaa opinnäytetyön

toteuttamismahdollisuuksia kyseiseen aiheeseen liittyen Raumalla. Opinnäytetyöni toteutukseen osallistui Nummen päiväkodin lisäksi Raumalla toimiva vuoropäiväkoti Rinkeli, joka tarjoaa vuorohoitoa maanantaista sunnuntaihin ympäri vuorokauden.

Opinnäytetyöni tavoitteena on kartoittaa alle kolmivuotiaiden lasten vuorohoidon ammatillisia erityispiirteitä ja haasteita vuorohoidon työntekijöiden näkökulmasta. Alle kolmivuotiaiden lasten vuorohoidon ammatillisten haasteiden ja kehittämistarpeiden esille tuomisella toivon voivani osaltani edesauttaa vuorohoidon toimintamuodon moninaisuuden ja laajuuden tiedostamista sekä työmenetelmien kehittämistä.

2 VUOROHOITO OSANA SUOMALAISTA PÄIVÄHOITOJÄRJESTELMÄÄ

2.1 Yhteiskunnallisten muutosten vaikutuksia päivähoitotarpeisiin 1800- ja 1900-luvun vaihteen Suomessa

Höyryvoiman ja tuotannon koneistumisen yleistymisen Englannissa 1700-luvun puolivälin jälkeen sai aikaan sosiaalisen, taloudellisen ja teknologisen muutosprosessin, josta käytetään nimitystä teollinen vallankumous. Muutos käynnistyi etenkin tekstiiliteollisuudesta. Käsiyöläiset, jotka yksityisesti valmistivat tuotteen alusta loppuun, siirtyivät palkkatyöhön tehtaisiin, joissa työntekijä osallistui vain tuotteen yhteen valmistusprosessin vaiheeseen. Samaan aikaan tuotteiden kuljetus- ja jakelukoneisto ja -väylät kehittyivät nopeasti. 1800-luvun aikana teollistuminen levisi Eurooppaan ja Pohjois-Amerikkaan ja sen vaikutukset ovat ulottuneet koko maailmaan. (Salmi 2002, 22–24.)

Suomen teollistumisen voidaan katsoa alkaneen ennen 1800-luvun puoliväliä. Teollistumisen myötä kasvava osuus väestöstä alkoi hankkia elantonsa palkkatyöllä ja muuttoliike maaseudulta tehdaskaupunkeihin vilkastui. Suomessa tämä muutosprosessi alkoi muuhun Eurooppaan ja Pohjoismaihin verrattuna varsin myöhään, mutta Suomen elinkeinorakenne muuttui kuitenkin vauhdilla muutosprosessin verkkaisen

käynnistymisvaiheen jälkeen. Työvoiman siirtyminen maa- ja metsätaloudesta teollisuuteen ja palvelualoille on vaikuttanut merkittävästi myös perhetalouksien rakentamiseen. Maaseuduilla samaan perhetalouteen kuuluivat lapset vanhempineen sekä isovanhemmat. Myös palvelusväki oli osa perhetaloutta. Teollistumisen ja sitä seuranneen kaupungistumisen myötä palvelusväki erkaantui omaksi taloudeksi ja lapsiperheet irtautuivat isovanhemmista muodostaen oman talouden. Perheen rakenteen muuttuessa taloudellisen selviytymisen edellytykseksi tuli usein se, että perheen molempien vanhempien oli käytävä palkkatyössä kodin ulkopuolella. (Välimäki 1999, 34, 39–40.)

Suomessa naiset ovat aina osallistuneet aktiivisesti perheen elättävään työhön ja maatalousyhteisössä osallistuminen oli mahdollista tapahtua kotiympäristössä, jolloin lastenhoidon järjestäminen ei muodostunut merkittäväksi ongelmaksi. Lastenhoidosta vastasivat usein maatalousyhteisössä perhetalouksien vanhimmat tai nuorimmat, jotka eivät olleet mukana yhteisön varsinaisissa töissä. Elinkeinorakenteen muuttuessa 1800- ja 1900-luvun vaihteessa myös naisten palkkatyö alkoi yleistyä. Aluksi yleistyi naisten työskentely kodin ulkopuolella siihen asti kunnes nainen avioitui. Avioituttuaan naiset jäivät useimmiten kotiin hoitamaan perheen lapsia ja taloutta. Toisen maailmansodan jälkeen 1940- ja 1950 – luvuilta alkaen myös avioliitossa olevat naiset alkoivat siirtyä palkkatyöhön kodin ulkopuolelle. Sotien jälkeen myös yksin lapsiaan huoltavien naisten määrä kasvoi. Vielä 1900-luvun puolivälin jälkeen perheellisten naisten palkkatyöllistymisessä oli havaittavissa selkeitä sosiaaliryhmien välisiä eroja niin, että naisten työskentely alemmissä sosiaaliryhmissä oli yleistä kun taas ylemmissä sosiaaliryhmissä naiset jäivät kotiin hoitamaan lapsiaan. (Välimäki 1999, 54, 55, 57, 65.)

2.2 Päivähoitotoiminnan alkuvaiheet Suomessa

Teollisessa Euroopassa pienten, vielä rintaruokinnassa, olevien lasten hoito oli 1700- ja 1800-luvuilla ongelmallista työssäkäyville naimattomille naisille ja vähävaraisille perheille. Myös Suomessa kohdattiin vastaavanlaisia tilanteita, joissa äidit päätyivät jopa hylkäämään lapsensa. Helsinkiin perustettiin 1900-luvun alussa ensimmäinen yksinäisille äideille ja heidän lapsilleen tarkoitettu paikka, jossa he saattoivat elää

maksutta kolmen kuukauden ajan. Suomalaisen seimitoiminnan voidaan katsoa alkaneen tästä toimintamuodosta. Ensimmäiset seimet oli perustettu jo 1800-luvun alkupuolella Saksaan ja Ranskaan. Suomessa toiminnan ylläpitäjiksi on kirjattu esimerkiksi erilaisia yhdistyksiä, pelastusarmeija, yksityishenkilöitä ja myös teollisuuslaitokset olivat mukana tukemassa seimitoimintaa. Lapset tuotiin seimeen kahden kuukauden ikäisestä alkaen ja päivämaksu sisälsi ruuan ja hoidon. (Välimäki 1999, 74–79.)

Teollistumisen ja palkkatyön edelläkävijämaassa, Englannissa, perustettiin 1800-luvun alussa ensimmäiset pikkulastenkoulut, jotka oli tarkoitettu tehtaantöläisten lapsille ennen koulun aloittamista. Pikkulastenkoulujen toiminnan perusajatuksena oli se, että lapsilla oli paikka vanhempien työpäivän ajaksi. Vähitellen osassa pikkulastenkouluja alettiin kuitenkin kehittää toiminnan suunnaksi lapsen kasvun ja kehityksentukemisen. Toiminta alkoi levitä vähitellen laajemmalle Eurooppaan ja Suomeen ensimmäiset pikkulastenkoulut perustettiin 1830-luvulla. Pikkulastenkouluja voidaan pitää lastentarhatoiminnan edeltäjänä. (Välimäki 1999, 79–80.)

Saksalainen kasvatustieteilijä Friedrich Fröbeliä kehitti osaltaan lastentarhatoimintaa. Lastentarhatoiminta-ajatus syntyi pitkälti kritiikkinä pikkulapsikoulujen toiminnalle. Fröbel korosti lapsuuden keskeistä merkitystä ihmisen elämänkaareissa ja liitti lastentarhaideologiaan vahvasti kasvatuksellisen näkökulman. Lastentarhatoiminta rantautui Suomeen 1800-luvun puolivälin jälkeen ja liittyi kiinteästi yhteen kansanopetuksen kehittämiseen. Uno Cygnaeus ajoi voimakkaasti kansakoulujärjestelmän uudistamisen huolellista suunnittelua ja toteuttamista sekä hallinnon irrottamista kirkollisesta toiminnasta. Cygnaeuksen tavoitteena oli myös integroida lastentarhatoiminta osaksi yleistä kasvatustieteilijäjärjestelmää. Ensimmäinen lastentarha perustettiin Suomessa Tammisaaren vuonna 1861. (Välimäki 1999, 81–85, 91, 93.)

Lastentarhanopettaja Hanna Rothman alkoi kehittää uudelleen 1880-luvulla Suomeen lastentarhatoimintaa. Aluksi Rothman perusti Helsinkiin sekä ruotsinkielisen että suomenkielisen lastentarhan, joiden toiminta oli maksullista ja siten varakkaiden perheiden käytettävissä. 1800-luvun lopulla teollistuminen ja kaupungistuminen olivat kuitenkin edenneet jo voimakkaasti Suomessa ja kaupungeissa asuvilla työläisperheillä oli selkeä tarve lasten päivähoidolle. Rothman alkoi kehittää maksuttoman

kansanlastentarhan toimintaa. Toiminta levisi vähitellen tehdaskaupunkeihin ja oli aluksi leimautunut pitkälti heikompiosaisia perheitä tukevaksi toiminnaksi. Elinkeinorakenteen muutosten katsottiin synnyttäneen kokonaan uuden sosiaaliluokan, työväenluokan, joka ei pystynyt ilman yhteiskunnan tukea järjestämään lastensa hoitoa ja kasvatusta. Vähitellen yksityisten tahojen ylläpitämät lastentarhat alkoivat saada kunnallista rahoitusta ja liittyivät myös osaksi kunnallista hallintoa. Kansanlastentarhat tarjosivat lastenhoitoa aluksi osapäiväisenä, mutta tarve kokopäiväiselle hoidolle kasvoi koko ajan. Tyypillistä oli, että kokopäiväpaikoille sijoittuneet lapset olivat sosiaalisesti vaikeimmassa asemassa olevien perheiden lapsia. Tärkeänä pidettiin kuitenkin eri yhteiskuntaluokista tulevien lasten keskinäistä vuorovaikutusta. (Välimäki 1999, 98, 101, 116–117.)

Vuoteen 1936 asti lastentarha- ja seimitoimintaa oli köyhäinhuitolain määrittämää suojelukasvatusta. Vuonna 1936 voimaan tullessa lastensuojelulaissa kuntien tehtäväksi määriteltiin lasten kotikasvatusta tukevien ja täydentävien laitosten perustaminen ja ylläpitäminen. Laissa käytettiin päivähuollon käsitettä kuvaamaan seimitoiminnan, lastentarhojen, perhepäivähoitajien ja muiden lasten päivähoidosta vastaavien tahojen toimintaa. Tässä vaiheessa kunnat valitsivat päivähuoltoon lapset sosiaalisin perustein niin, että kotitaustaltaan riskialteimmat lapset valittiin toimintaan mukaan. 1950-luvulla päivähoitoa koskevaa käsitteistöä täsmennettiin niin, että päiväkotitoiminta määriteltiin tarkoittavan 3-6 – vuotiaille lapsille tarkoitettua kokopäivähoitoa. Vasta vuonna 1971 päiväkotikäsitteen määriteltiin tarkoittavan 0-6 - vuotiaiden lasten päivähoitolaitosta (Välimäki 1999, 118–119, 127.)

2.3 Päivähoitolaki lasten päivähoiton taustoittajana

Suomessa vuonna 1973 voimaan tullut päivähoitolaki muutti lasten päivähoiton kaikille tarvitsijoille tarkoitetuksi sosiaalipalveluksi ja päivähoitojärjestelmä irrotettiin kytkennästä vähävaraisuuteen. Päivähoitolaki velvoittaa kunnat järjestämään päivähoitoa siinä laajuudessa ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Päivähoito määritellään käsittävän päiväkotihoitoa, perhepäivähoitoa, leikkitoimintaa tai muuta tai muuta päivähoitotoimintaa. Hoitomuodot rinnastettiin myös hoitomaksujen osalta tasavertaisiksi. Vuoden 1973 päivähoitoasetuksessa sää-

detään lasten hoidon tulevan tapahtua lasten iän perusteella määritellyissä ryhmissä. Vuonna 1992 annetun asetusmuutoksen myötä otettiin käyttöön päivähoitossa olevien lasten määrän ja koulutetun henkilöstön määrän välinen suhdeluku. Asetusmuutoksen mukaan yksi koulutettu hoitaja voi vastata korkeintaan seitsemän lapsen hoidosta, kun kyse on 3-6-vuotiaista lapsista. Alle kolmivuotiaiden lasten kohdalla yksi hoitaja voi vastata korkeintaan neljän lapsen hoidosta. Osapäivähoitossa, jolloin lapsen päivittäinen hoitoaika on korkeintaan viisi tuntia kokopäiväisen korkeintaan kymmenen tunnin sijaan, yksi koulutettu hoitaja voi vastata korkeintaan 13 lapsen hoidosta. Päivähoitosta tuli kaikille alle kouluikäisille lapsille subjektiivinen oikeus 01.08.1995 alkaen. (Välimäki 1999, 143–144, 154.)

2.4 Vuorohoidon järjestäminen

Lasten päivähoitoa koskevassa laissa määritellään kunnilla olevan velvollisuus järjestää päivähoitoa lasten vanhempien tai muiden huoltajien toivomalla tavalla (Laki lasten päivähoitosta 11a§.) Tämän perusteella kunnilla on velvollisuus järjestää lapsille hoitoa myös ympärivuorokautisesti, jos lasten vanhempien työ- tai opiskeluajat sitä edellyttävät (Räty 2010, 26–27).

Vuorohoidolla tarkoitetaan päiväkodissa tai perhepäivähoitossa järjestettävää hoitoa, jota tarjotaan myös iltaisin, öisin ja viikonloppuisin (Terveystieteiden tutkimuskeskuksen www-sivut 2010). Sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 2006 julkaiseman selvityksen, ”Lasten päivähoiton tilannekatsaus”, mukaan vuorohoidossa oli 30.09.2005 12 804 lasta selvityksessä mukana olleista kunnissa. Tämä tarkoittaa noin seitsemää prosenttia kunnan päivähoitossa olevista lapsista. (Färkkilä, Kahiluoto & Kivistö 2006, 45.) Rauman kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa todetaan, että alle kolmivuotiaiden ja vuorohoito tarvitsevien lasten hoidon järjestäminen ovat olleet päivähoiton viime vuosien haasteita (Rauman kaupungin päivähoito 2006, 7).

2.5 Vuorohoidon erityispiirteitä

Työelämän muutokset näkyvät nopeasti päivähoidon järjestelytarpeissa. Työntekijöiden on sopeuduttava esimerkiksi iltatöihin, ylitöihin ja erilaisiin keikkatöihin. Myös perheiden rakenteissa tapahtuneet muutokset vaikuttavat erilaisten päivähoitomuotojen kysyntään, kuten lisääntynyt yksinhuoltajuus on kasvattanut vuorohoidon tarvetta. Perheiden sosiaaliset verkostot ovat muuttuneet: esimerkiksi lastenhoitoapua saattaa olla vaikea saada isovanhemmilta tai muilta sukulaisilta pitkien välimatkojen vuoksi. Myös kauppojen aukioloaikojen lisääntyminen on tuonut päivähoitoon erityistarpeita, kuten hoidon kysynnän lisääntymisen sunnuntaisin. (Tarsalainen 2001, 52; Väisänen 2003, 16.) Taloudellinen epävarmuus ja työllisyystilanteiden vaihtelut ovat vaikuttaneet myös siihen, että päivähoidossa on yhä nuorempia lapsia, sillä perheen taloudellisen tilanteen turvaamiseksi vanhemmat pyrkivät nopeuttamaan työelämään paluutaan ja vastaanottavat heille tarjotut työmahdollisuudet (Ahola 2007). Kaikista vuorohoidossa olleista lapsista alle kolmivuotiaita oli 23 prosenttia 2000-luvun alussa (Väisänen 2003, 16).

Lasten vanhempien työaikataulujen epävarmuus ja epäsäännöllisyys muodostavat haasteita vuorohoidon järjestämiseen. Vuorotyötä tekevät perheet saavat tietää tulevat työaikansa usein kovin myöhään ja myös yllättävät muutokset työajoissa ovat mahdollisia. Lasten hoitotarpeiden vaikea ennakointi vaikuttaa myös päiväkodin toiminnan ja työntekijöiden aikataulujen suunnitteluun. Vanhempien vaihtelevat työajat näkyvät vuoropäiväkodin arjessa myös siten, että lapsia tuodaan ja haetaan hoidosta pitkin päivää. Tämä vaikeuttaa toiminnan pitkäjänteistä suunnittelua ja toteuttamista sekä edellyttää työntekijöiltä monenlaista luovuutta ja tiivistä yhteistyötä muiden työntekijöiden ja lasten perheiden kanssa. (Öhman 2004, 20–21.)

Vuorohoidossa lapsiryhmän vaihtuvuus vaatii sopeutumiskykyä myös lapsilta (Friman 2004, 49). Varhaislapsuudessa lapsi muodostaa tärkeimmät vuorovaikutussuhteensa häntä hoitavien aikuisten kanssa. Toisesta ikävuodesta eteenpäin lapsi alkaa kiinnostua enemmän muista lapsista ja heidän kanssaan toimimisesta. Tätä sosiaalisen kehityksen prosessia tukee lapsen samanaikainen edistyminen kehityksen muilla keskeisillä osa-alueilla, joita ovat esimerkiksi kielen, ajattelun ja motorististen taitojen kehitys. Lapsuuden vertaissuhteita, eli suhteita toisiin lapsiin, pidetään yleisesti

lasta hoitavaan aikuiseen muodostuneen kiintymyssuhteen ohella persoonallisuuden ja sosiaalisen kehityksen perustana. Vertaisryhmissä lapsi saa arvokasta kokemusta esimerkiksi ristiriitojen ratkaisemisesta ja muiden lasten tunteiden huomioon ottamisesta. Lasten yhteiset leikki-tilanteet tarvitsevat kuitenkin tässä vaiheessa vielä paljon aikuisen valvontaa ja ohjausta. (Horppu, Leppämäki & Nurmiranta 2009, 46, 57–58.) Lasten sosiaalisten vertaissuhteiden muodostuminen vuorohoidossa on usein haastavaa. Lapset ovat hoidossa vaihtelevina aikoina ja saattaa kulua pitkiäkin aikoja ennen kuin samat lapset ovat hoidossa samaan aikaan (Friman 2004, 49). Tämä vaikeuttaa lasten kaverisuhteiden kehittymistä (Öhman 2004, 21).

Vuorohoidossa on usein myös hyvin eri-ikäisiä lapsia aina alle kolmivuotiaista peruskoulussa ensimmäisillä luokilla oleviin lapsiin, sillä monissa vuoropäiväkodeissa tarjotaan vuorohoitoa myös vuorotyötä tekevien vanhempien kouluikäisille alle 10-vuotiaille lapsille. Suunnittelu- ja tiimityö ovat keskeisessä asemassa vuoropäiväkodin arjessa. Vaikka vuorohoidossa tärkeää on kodinomaisen perushoidon takaaminen lapselle, vuoropäiväkodissa tarjotaan lapsille myös pedagogisesti korkeatasoisesti kasvatusta. Vuoropäiväkodeissa järjestetään lapsille muun muassa esiopetusta. (Friman 2004, 47–48.)

Vuorohoidon sisällöstä ei ole annettu erillisiä ohjeita lainsäädännössä (Friman 2004, 49). Yhteneväisiä ohjeita kaivattaisiin esimerkiksi lasten hoitajaksojen kestoon liittyen (Väisänen 2003, 14). Pitkät hoitajakset, joissakin tilanteissa yli viikonkin kestävät, haastavat myös vuoropäiväkodin henkilökuntaa. Vanhempiaan kaipaavan lapsen ikävää pyritään helpottamaan esimerkiksi omilla tutuilla tavaroilla, kuvilla läheisistä tai vierailuilla läheisten ihmisten luona. (Friman 2004, 49; Öhman 2004, 21.)

3 ALLE KOLMIVUOTIAAN LAPSEN KASVU JA KEHITYS

3.1 Kasvun ja kehityksen kokonaisvaltaisuus

Alle kolmivuotiaiden lasten kehityksessä kietoutuu läheisesti yhteen kaikki sen osa-alueet. Samalla kun lapsi oppii puhumaan, kävelemään, käsittelemään esineitä niiden käyttötarkoituksen mukaisella tavalla ja leikkimään, kehittyy myös lapsen ajattelu, havainnointikyky ja itsesäätely (Helenius ym. 2001, 16). Itsesäätelyllä tarkoitetaan lapsen taitoa säädellä omaa reagoititapaansa kypsymisen ja hoitajiltaan saamansa palautteen perusteella (Horppu ym. 2009, 24). Alle kolmivuotiaat lapset toteuttavat myös pyrkimyksiään koko kehollaan ja ovat yhteydessä ympäristöönsä kehonsa, tunteidensa ja mielensä kautta. (Helenius ym. 2001, 19).

Varhaislapsuudessa lapsen fyysinen ja motorinen kehitys on nopeaa ja muutos ensimmäisen elinvuoden aikana aikuisen hoidosta täysin riippuvaisesta vauvasta ympäristöönsä uteliaasti tutkivaksi ja ensiaskeliaan ottavaksi taaperoksi on huima. Vaikka lapsen kasvu ja kehitys etenee aina yksilöllisesti, noudattaa kehitys järjestystä, jonka mukaan se etenee päästä jalkoihin ja vartalon keskeltä ääriosiin. (Horppu ym. 2009, 18.) Samalla sosiaaliset suhteet ja vuorovaikutus vanhempiin ja muihin ihmisiin muuttaa sekä muokkaa lapsen tunnetiloja ja käyttäytymistä alusta alkaen. Alle kolmivuotiaiden lasten toimintaa leimaavalla emotionaalisuudella on suuri merkitys esimerkiksi lapsen itsetunnon rakentumiselle. (Helenius ym. 2001, 18–19.) Emotionaalisuudella tarkoitetaan lapsen herkkyyttä ilmaista omia tunteitaan ja mielialojaan (Horppu ym. 2009, 25).

3.2 Lapsen ensimmäinen elinvuosi

Lapsen ensimmäisenä elinvuotena korostuu tunnevuorovaikutus vanhempiin ja muihin lasta hoivaaviin aikuisiin. Tämän vuorovaikutuksen avulla muodostuu kiintymys ja perusluottamus läheisiin ihmisiin, joka toimii pohjana kaikelle lapsen psyykkiselle kehitykselle. Tässä ikävaiheessa pieni lapsi alkaa myös jäljitellä aikuista ja kanssa-

käymisen merkitys on tärkeää. Kun pienen lapsen perustarpeisiin vastataan, saa hän uutta intoa ja energiaa toimintaansa ja hänen sisäinen luottamuksen tunteensa kasvaa. Samalla lapsen uteliaisuus ympäristöään kohtaan lisääntyy ja lapsi ottaa uudet haasteet vastaan innokkaasti ja hänen motivaationsa uuden oppimiseen saa vahvan perustan. Lapsen ensimmäisenä elinvuotena kehittyvä tunne turvallisuudesta vaikuttaa myöhemmin elämässä itsetuntoon, optimismiin ja luottamukseen tulevaisuuden suhteen (Helenius ym. 2001, 16, 18; Jarasto & Sinervo 1997, 28.)

Samaan aikaan lapsen liikkeet ja esinehavainnot kehittyvät ja ensimmäiseen elinvuoteen osuvat myös puheen kehittymisen valmistavat vaiheet. Kielen kehitys alkaa kuitenkin jo huomattavasti aikaisemmin, sillä vauvan on havaittu kuulevan jo kohdussa äidinkieltään ja vastasyntynyt erottaa jo siten äidinkieltään muista kielistä tutun sävelkulun ja rytmin perusteella. Vauva havainnoikin tarkkaan vanhemman äänensävyjä yhdistääkseen ne eri tunnetiloihin, kuten iloon ja suruun, ennen kuin oppii ymmärtämään puheen sisältöä. Vauva viestittää omista tuntemuksistaan ympäristölle myös itse erilaisin äänin, joita ovat esimerkiksi itku, maiskuttelu ja nauru. Vanhempi oppii tunnistamaan lapsen ääntelyn eri sävyt, kuten nälkäisen itkun tai väsyneen itkun, mikä helpottaa lapsen hoitoa. Puolen ikävuoden tienoilla lapsi alkaa ilmaista itseään jokeltelemalla. Jokeltelu on kielenkehityksessä olennainen vaihe ja se sisältää erilaisia tavuja, jotka alkavat vähitellen muistuttaa sanoja. Ensimmäisen ikävuoden lopussa lapsi oppii ottamaan erilaiset eleet mukaan toimintaansa jokeltelun tueksi. Kun lapsi alkaa vähitellen ymmärtää sanan merkityksen tilanteessa, alkaa myös lapsen puheen tuottaminen. Ensimmäiset sanat ovat usein lyhyitä ja lapsen arkipäiväiseen elämään liittyviä. (Horppu ym. 2009, 37–39.)

Lapsen kokemukset ympäristöstään kehittyvät ja jäsentyvät ensimmäisen elinvuoden aikana, kun lapsi oppii yhdistämään tarpeiden tyydyttämisen, kuten ruokkimisen ja kuivaksi vaihtamisen, hyvään oloon ja toisaalta tarpeiden tyydyttämättömyyden, kuten nälän, pahan oloon. Kiintymyssuhde lasta hoivaavaan aikuiseen tiivistyy, kun lapsi oppii yhdistämään tyytyväisen olonsa tarpeita tyydyttävään aikuiseen. Merkitävää on, miten pieni lapsi kokee jo varhaiset hoitotilanteet, jotka ovat lapselle ensimmäisiä sosiaalisia kontakteja. Tärkeää olisi, että lapsi aistisi tilanteissa turvallisuutta, kiireettömyyttä ja hoitaja välittäisi lapselle nauttivansa hoitotilanteista. Aluksi pieni lapsi ei hahmota itseään erillisenä yksilönä, vaan kokee olevansa yhtä hoitavan

aikuisen kanssa. Kun lapsi kehonsa eri osia liikutellen vähitellen ymmärtää oman erillisyytensä, on tärkeää, että lapselle muodostuu myönteinen tunne omasta kehostaan. (Jarasto & Sinervo 1997, 28–29.)

Ensimmäiseen elinvuoteen sisältyy myös niin sanottuja kriisivaiheita, jotka voivat toisinaan olla haastavia niin lapselle kuin lapsen hoitajallekin. Ensimmäisen kriisinsä lapsi kokee useimmiten kuuden-kymmenen kuukauden iässä, kun hän oivaltaa oman erillisyytensä. Samaan aikaan lapsen oman minän rajojen tunteminen on vielä heikkoa ja lapsi kokee turvattomuutta. Lapsen ristiriitainen kokemus voi ilmetä vierastamisena, mikä kuitenkin on luonnollinen seuraus siitä, että lapsi on kiintynyt turvallisesti vanhempiinsa. Seitsemän-kymmenen kuukauden iässä lapsen motoristisessa kehityksessä on usein tasapainottomuuden kausi. Lapsella on tässä vaiheessa usein runsaasti innokkuutta liikkua itsenäisesti ja päästä tutkimaan ympäristöään. Konttaaminen onnistuu lapselta kuitenkin useimmiten vasta noin kymmenen kuukauden iässä, kun hermojärjestelmä on kehittynyt tarpeeksi, jotta käsien ja jalkojen yhteistyö on mahdollista. Samoihin aikoihin lapsi nousee ensimmäisiä kertoja seisomaan tuen avulla. Vähitellen istuminen ja seisominen onnistuu myös ilman tukea. Tästä kuluu vielä jonkin aikaa ennen kuin lapsi kulkee ensisijaisesti kävelemällä, sillä ympäristön tutkiminen onnistuu vielä nopeammin konttaamalla tai ryömimällä. (Jarasto & Sinervo 1997, 29–30.)

Pienelle lapselle ominaista on uteliaisuus ympäristöä kohtaan. Lapsi tutustuu ympäristöönsä kaikilla aisteilla, tosin suu on lapselle pitkään keskeisin väline tutustua uusiin asioihin ja kerätä tietoa ympäristöstä. Lapsi alkaa myös yhdistellä eri havaintojaan ja oivaltaa esimerkiksi tiettyjen äänien liittyvän lähestyvään ruoka-aikaan. Suhde toisiin lapsiin on tässä kehityksen vaiheessa usein toisten leikkien seuraamista. (Jarasto & Sinervo 1997, 30–32.)

3.3 Lapsen toinen elinvuosi

Reilun vuoden ikäisen lapsen sanavarasto laajenee nopeasti ja lapsi ymmärtää vielä enemmän sanoja kuin osaa niitä itse käyttää. Vähitellen lapsi alkaa ymmärtää sanan ja sen sisällön välisen yhteyden. Tyypillistä sanoille on, että ne ovat nimisanoja, jotka viittaavat esimerkiksi ihmisiin ja eläimiin. Toisen ikävuoden lähestyessä loppuaan alkaa lapsi käyttää kahden sanan lauseita, jotka ovat aluksi usein käskymuotoisia. Kielen kehitys tukee myös lapsen sosiaalisten taitojen kehitystä tässä ikävaiheessa. (Horppu ym. 2009, 39–40, 57.)

Lapsi tutkii tässä ikävaiheessa kiinnostuneesti erilaisia esineitä. Käveleminen kehittyy vähitellen lapsen ensisijaiseksi keinoksi liikkua ja tutkia ympäristöään. Lapsen kiinnostus ympäristöä kohtaan on suuri ja motoriikan kehitys on nopeaa. Toisella ikävuodella oleva lapsi tutustuu välimatkoihin kävelemällä, mittaa korkeuseroja kipeilemällä ja yrittää hahmottaa järjestelmällisyyttä ympäröivässä maailmassaan. Vähitellen lapsi oppii minne eri tavarat kuuluvat ja mitkä vaatteet puetaan ylle ulos lähtiessä. Lapsi kokeilee rohkeasti ja ennakkoluulottomasti eri keinoja liikkua. Vaikka lasta tuleekin tukea oma-aloitteisuuteen ja itsenäiseen toimintaan, täytyy aikuisen asettaa toiminnalle turvalliset rajat. Toimeliaisuus vie myös paljon energiaa ja aikuisen tulisikin huolehtia lapsen riittävästä levosta ja unesta. Lapselle on tärkeää tässä vaiheessa rutiinit ja asioiden toistuminen tietyssä, tutussa järjestyksessä turvallisuuden tunteen säilyttämiseksi. (Jarasto & Sinervo 1997, 36–38.)

Toisella ikävuodella oleva lapsi on kiinnostunut muista lapsista ja heidän tekemisistään. Kuitenkin kyky tulla toimeen toisten lasten kanssa on vasta kehittymässä ja tyypillistä tämän ikäisille lapsille onkin rinnakkaisleikki ja jäljittely. Lapsi on tässä vaiheessa vielä varsin minäkeskeinen eikä osaa asettua muiden asemaan. Tämän seurauksena kaksivuotiaat saattavat ryöstellä leluja toistensa leikeistä ja kiistaa syntyy usein. Tämä on kuitenkin luonnollinen kehitysvaihe ja tärkeää sosiaalisten taitojen harjoittelua. Isompien lasten kanssa leikki saattaa onnistua sujuvammin, sillä varsinkin hieman vanhemmat tytöt nauttivat pienempiensä hoitamisesta. Kiistaa voi kuitenkin syntyä, kun pienemmät sotkevat ja häiritsevät isompien leikkejä. Toisen ikävuoden lähestyessä loppuaan ilmenevät usein ensimmäiset merkit lapsen itsenäisty-

misvaiheesta eli uhmaiästä. Lapsen käsitykset omasta minästä ja omasta tahdosta vahvistuvat. (Jarasto & Sinervo 1997, 38–39.)

3.4 Lapsen kolmas elinvuosi

Kolmannen ikävuoden aikana lapsen suhde ympäristöön muuttuu jälleen, kun lapsi ymmärtää oman minänsä itsenäiseksi olennoksi ja oivaltaa, että hänellä on omia toiveita ja odotuksia. Lapsi ymmärtää myös sen, että joskus nämä toiveet ja odotukset voivat olla ristiriidassa aikuisten ajatusten kanssa ja tässä kehitysvaiheessa ilmeneekin usein lapsen itsenäistymispyrkimyksiä. Lapsi saattaa kokea voimakasta uhmaa ja kiukkua, kun aikuinen ei toimikaan hänen tahtonsa mukaisesti. Lapsen uhmaiässä aikuiselta edellytetään johdonmukaista käytöstä. Kun lapsi vaatii mahdotonta, on toiminnalle asetettava jämäkästi rajat ja pysyttävä niissä. Lapselle on kuitenkin annettava mahdollisuus omien tunteidensa purkamiseen, kunhan hän tekee sen turvallisesti itseään ja muita kohtaan. (Helenius ym. 2001, 16; Jarasto & Sinervo 1997, 41.)

Lapsi käyttää tässä ikävaiheessa innokkaasti motorisia taitojaan. Käsien ja jalkojen toiminta on eriytynyttä ja tämä laajentaa lapsen toimintamahdollisuuksia. Lapsi ilmaisee tunteitaan liikkuen, esimerkiksi ilon tunne purkautuu hyppimällä ja lapsen pelot näyttäytyvät taas leikeissä. Lapsi nauttii myös erilaisista äänileikeistä. Kolmannella ikävuodella lapsen näköaisti kehittyy merkittävästi ja lapsi oppii luottamaan näköhavaintoihinsa. Suun ja sormien merkitys havaintojen keräämisen välineenä vähenevät vähitellen, mutta edelleen uusissa tilanteissa lapsi saattaa ottaa avuksi tutut keinot ympäristön tutkimiseksi. Tässä vaiheessa lapsi ottaa lelut leikin varsinaisiksi välineiksi ja samalla leikit monipuolistuvat. (Jarasto & Sinervo 1997, 42–43.) Lasten rinnakkaisleikit muuttuvat kolmannella ikävuodella yhteisleikeiksi, joissa lapset jakavat leikkivälineet. Mielikuvituksen kehittyminen näkyy lasten leikeissä, joissa voi esiintyä roolileikeille ominaisia piirteitä. Lapset voivat keksiä myös leikkivälineille uusia merkityksiä mielikuvituksensa avulla. (Horppu ym. 2009, 60–61.)

Kolmannella ikävuodella lapsen sanavarasto on usein laajuudeltaan jo useita satoja sanoja ja puhe on melkein täysin ymmärrettävää. Lapsi osaa kuvailla erilaisia asioita käyttämällä adjektiiveja ja käyttää puheessaan eri aikamuotoja sekä taivuttaa sanoja.

Kolmivuotias lapsi on myös innokas kyselijä ja tähän ikäkauteen sijoittuu usein ensimmäisen kyselykauden alkaminen. Puheen merkitys oppimisen välineenä lisääntyy. Tässä iässä lapsi oppii tulkitsemaan omien tunteidensa lisäksi muiden ihmisten tunteita sekä niiden syitä ja seurauksia. Ajatusmaailman laajeneminen on havaittavissa myös lapsen monipuolistuneessa kielenkäytössä. (Horppu ym. 2009, 40,55,60.)

3.5 Temperamentin vaikutuksia lapsen yksilölliseen kasvuun ja kehitykseen

Lasten kasvu ja kehitys etenevät aina yksilöllisesti eri tahdissa ja erilaisin tavoin ja esimerkiksi kulttuuriset tekijät vaikuttavat alle kolmivuotiaiden lasten kehitykseen monin eri tavoin. Jokaisella lapsella on synnynnäinen, yksilöllinen tapansa käyttäytyä ja reagoida erilaisissa tilanteissa. Temperamentti-käsitettä käytetään usein kuvaamaan tätä ominaisuutta, jonka yksilöiden väliset erot korostuvat esimerkiksi tilanteissa, joissa ihminen kohtaa jotakin uutta, yllätyksellistä ja ennakoimatonta. Lasten kohdalla temperamenttieroavaisuudet tulevat esille myös esimerkiksi motoriikassa, kuten liikkeiden nopeudessa ja voimakkuudessa, biologisessa rytmissä, kuten uni-rytmissä, keskittymiskyvyssä, kuten siinä kuinka paljon lapsi pystyy vastaanottamaan samaan aikaan erilaisia virikkeitä, ja sosiaalisuudessa eli miten kiinnostunut lapsi on muista ihmisistä. (Helenius ym. 2001, 19–21.)

Mikään temperamenttiominaisuus ei ole sinänsä hyvä tai huono. Tärkeämpää on millaiset selviytymiskeinot eri temperamenttiominaisuuksia omaaville lapsille kehittyvät. Vuorovaikutussuhteet vaikuttavat merkittävästi näiden selviytymiskeinojen kehitykseen. Olisikin tärkeää, että esimerkiksi päivähoidossa ei normitettaisi toisia temperamenttiominaisuuksia muita paremmiksi. Lasten ominaislaadun tulisi saada hyväksyntää ja arvostusta ja lasta tulisi tukea omien selviytymiskeinojen löytämisessä ja kehittämisessä lapsen oman temperamentin pohjalta. Lapsi tarvitsee tähän niin vanhempien kuin päivähoidon henkilökunnankin tukea ja yhteistyötä. (Helenius ym. 2001, 21.)

4 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA TUTKIMUSONGELMAT

Opinnäytetyöni tavoitteena on edistää vuorohoidon erityispiirteiden, mahdollisuuksien ja haasteiden, sekä kehittämistarpeiden ja –keinojen tiedostamista. Tarkoitukseni on näin tuoda esille välineitä vuoropäiväkodin henkilöstön oman työskentelyn arviointiin ja kehittämiseen. Lisäksi tavoitteenani on kartoittaa päivähoitojärjestelmän kykyä vastata yhteiskunnallisista muutoksista aiheutuviin tarpeisiin. Tavoitteenani on myös tutkia, miten vuorohoidossa pystytään tukemaan alle kolmivuotiaiden lasten hyvinvointia.

Kohderyhmille esitetyt kysymykset teemoittain ovat:

- A. Rauman työllisyystilanteen ja perhesuhteiden muutosten heijastuksia vuorohoidossa.
- B. Yhteistyö lasten vanhempien kanssa ja vuoropäiväkoti vanhemmuuden tukijana.
- C. Alle kolmivuotiaiden lasten hyvinvointi ja sen takaaminen vuorohoidossa.
- D. Ammatilliset erityisvaatimukset alle kolmivuotiaiden lasten vuorohoidossa.

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

Tutkimusmenetelmät on jaettu tyypillisesti kahteen ryhmään: laadullisiin eli kvalitatiivisiin ja kvantitatiivisiin eli määrällisiin tutkimusmenetelmiin. Näiden kahden suuntauksen yhdistäminen on mahdollista ja myös tarpeellista. Kiteyttäen voidaan määritellä määrällisiä tutkimusmenetelmiä käytettävän ilmiöiden laajuuden korostamiseen, kun taas laadullisia menetelmiä käytetään korostamaan ilmiön syvyyttä. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 21, 27.)

5.1 Kohderyhmän valinta

Haastattelu voi olla sekä laadullinen että määrällinen tutkimusmenetelmä (Eskola & Suoranta 1998, 86). Haastattelin viitti työntekijää, jotka työskentelivät kahdessa Raumalla sijaitsevassa vuoropäiväkodissa alle kolmivuotiaiden lasten ryhmissä. Vuoropäiväkoti Rinkeli tarjoaa ympärivuorokautista hoitoa seitsemänä päivänä viikossa. Nummen päiväkoti on avoinna maanantaista perjantaihin klo 5.30–22.30 ja lauantaisin tarvittaessa. Haasteltavista yhden tehtävänimike oli lastentarhanopettaja ja neljällä vastaava nimike oli lastenhoitaja. Olin tutustunut Nummen päiväkodin alle kolmivuotiaiden ryhmän toimintaan opiskelujeni käytännön harjoittelujakson aikana keväällä 2008. Tutustuakseni vuoropäiväkoti Rinkelin toimintaan, olin seuraamassa vuoropäiväkodin alle kolmivuotiaiden ryhmän päivää maaliskuussa 2010, ennen opinnäytetyön aineiston keräämistä. Tällä tavalla pyrin tutustumaan molempien, toimintamuodoiltaan hieman eroavien vuoropäiväkotien toimintaan ja samalla suurimmalla osalla haastatteluun osallistuvista oli mahdollisuus tutustua haastatteliijaan jo ennen haastattelutilanteita.

5.2 Aineiston keräämisen metodiset perustelut

Valitsin opinnäytetyöni aineistonkeruumenetelmäksi teemahaastattelun, jota kutsutaan myös puolistrukturoiduksi haastatteluksi. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu eli rakenteeltaan osittain ennalta jäsenneilty menetelmä, koska sen teema-alueet eli aihepiirit ovat etukäteen haastattelijan ja haastateltavien tiedossa. Kaikille haastateltaville esitetään samat teema-alueet ja kysymykset, mutta niiden esittämisjärjestys saattaa vaihdella. Teemahaastattelusta kuitenkin puuttuu kysymysten tarkka muoto ja järjestys, jotka ovat ominaisia piirteitä strukturoidulle haastattelulle. (Hirsjärvi & Hurme 1995, 35–36.) Haastattelijan tehtävänä on kuitenkin varmistaa, että tietyt ennalta valitut teema-alueet tulevat käsitellyiksi kaikkien haastateltavien kanssa. Teema-alueiden järjestys ja niiden laajuus sen sijaan vaihtelevat haastattelukohtaisesti. Teemahaastattelu antaa haastateltaville mahdollisuuden kertoa ennalta valituista teemoista oman tulkintansa melko vapaamuotoisesti. (Eskola & Suoranta 1998, 87–89.) Valitsin opinnäytetyöni tutkimusmenetelmäksi haastattelun, koska olin kiinnostunut

kuulemaan nimenomaan vuoropäivähoidon henkilökunnan ajatuksia ja tulkintoja omasta työstään.

Noin viikko ennen haastattelutilanteita toimitin haastattelun teema-alueet (Liite 1) haastateltavien tutustuttavaksi. Tällä tavoin haastateltavat saivat mahdollisuuden perehtyä tulevien haastattelujen keskeisiin käsitteisiin ja osa-alueisiin sekä jäsentää ajatuksiaan näistä asioista. Halutessaan haastateltavat saivat tehdä muistiinpanoja ajatuksistaan tulevia haastattelutilanteita varten. Näin teema-alueet toimivat myös haastateltavien tukena haastattelutilanteissa. Teema-alueiden toimittamisella etukäteen haastateltaville oli tavoitteena tukea teema-alueiden jäseneltyä käsittelyä haastattelutilanteissa.

Aineiston analysointivaiheessa tavoitteena on aineiston selkeyttäminen ja uuden tiedon tuottaminen tutkittavasta asiasta. Aineiston tiivistäminen analysointivaiheessa ei tarkoita olennaisen tiedon häviämistä vaan paremminkin tiedon syventämistä jäsentelyn avulla. (Eskola & Suoranta 1998, 138.) Analyysitapoja on useita, mutta toista analysointimenetelmää ei voi kuvata toista paremmaksi, sillä analysointitapa tulee valita aina tapauskohtaisesti (Hirsjärvi & Hurme 2004, 136). Valitusta analyysitavasta riippumatta tärkeää olisi, että analysoitavaan aineistoon olisi tutustuttu kattavasti ja perusteellisesti ennen analysointiprosessin aloittamista (Eskola & Suoranta 1998, 52).

Teemoittelu on yksi laadullinen analysointitapa. Teeman voidaan määritellä tarkoittavan jotakin tiettyä haastateltavan puheessa toistuvaa piirrettä. Teemoittelu taas määritellään yhteiseksi piirteeksi, joka nousee esille useamman haastateltavan haastatteluista. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 173.) Teemahaastatteluiden jäsentämisen perustana toimivat jo ennen haastatteluja valitut teema-alueet (Eskola & Suoranta 1998, 52). Näiden jo ennakoitujen teemojen lisäksi haastatteluista saattaa nousta esille uusia teemoja. Esille nousevat teemat ovat aineiston analyysin suorittavan henkilön tulkintoja aineistosta ja ne ovat siten melko yksilöllisiä. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 173.) Teemoittelu edellyttää onnistuakseen teorian ja haastatteluiden avulla kerätyn aineiston toimivaa vuoropuhelua (Eskola & Suoranta 1998, 176).

Litteroituani tutkimusaineiston tutustuin siihen lukemalla sen useaan kertaan. Tämän jälkeen järjestin aineiston teema-alueiden mukaisesti. Aineiston jäsentäminen osiin helpotti aineiston vertailua ja toisaalta tuki kokonaiskuvan muodostamista aineistosta.

6 TUTKIMUSAINEISTON JÄSENTÄMINEN JA ANALYSOINTI

Tässä luvussa käytän suoria lainauksia opinnäytetyöni haastattelemalla keräämästäni aineistosta. Suorat lainaukset on kursivoitu ja niiden jälkeen olen sulkumerkkien sisään merkinnyt haastateltavan koodin (H1-H5), joka on esittänyt käyttämäni lainauksen.

6.1 Rauman työllisyystilanteen ja perhesuhteiden muutosten heijastuksia vuorohoidossa

Rauman seutukuntien työllisyysaste pysyi 1990-luvun loppupuolelta alkaen tasaisena vuoteen 2004 asti, jolloin työllisyysaste alkoi kasvaa. Työllisyyden lisääntyminen jatkui vuoteen 2007 asti, jolloin kasvu pysähtyi. Työllisyysaste alkoi laskea vuonna 2008, jolloin esimerkiksi vientiliikenteen taantuminen vaikutti satamakaupungin työllisyystilanteeseen. Rauman osallistumisaste, eli työvoiman osuus 15–64 vuotiaista väestöstä, on ollut 1990-luvun loppupuolelta alkaen Satakunnan korkein ja 2000-luvulla myös valtakunnallista keskiarvoa korkeampi. (Vähäsanta 2010.) Rauman työttömyysaste vuonna 2008 oli 8,5 %. Tämän jälkeen työttömyysaste lähti nousuun niin, että vuoden 2009 joulukuussa työttömyysaste oli 12,4 %. Työllisyystilanne vaikuttaa kuitenkin kehittyneen myönteiseen suuntaan vuoden 2010 aikana, sillä elokuussa 2010 työttömyysaste Raumalla oli 9,9 %. (Rauman kaupungin www-sivut 2010 ; Vähäsanta 2010.)

Haastateltavien mielestä yhteiskunnallinen tilanne ja muutokset vaikuttavat vuorohoidon järjestämiseen. Eroavaisuuksia haastateltavien vastauksissa oli kuitenkin havaittavissa siinä, kuinka voimakkaasti muutokset haastateltavien mielestä näkyvät

vuoropäiväkodin arjessa. Useampi haastateltava toi myös vastauksissaan esille sen, että vuorohoidon järjestämisessä on jatkuvasti niin monta muuttuvaa tekijää, että vaihteluiden yhdistäminen johonkin tiettyyn yhteiskunnalliseen ilmiöön on usein vaikeaa. Haastateltavat kuvasivat vuorohoidon vaihtuvuutta seuraavanlaisesti:

...tääl sit voi lähtee joku, jos saadaan muualta töitä tai loppuu joku pätkä työpaikalla. Se on niin normaalia täällä jotenkin, et siihen on niin tottunu, et vaihtuu koko ajan ne lapset. (H2)

Ei tässä välttämättä tiedosta, et johtuuko tämä lapsiryhmän pienentyminen siitä, onko vanhemmilla vapaata vai onko ne kipeenä... (H4)

6.1.1 Arviointia työllisyystilanteen muutosten vaikutuksista vuorohoitoon

Kaikki haastateltavat olivat havainneet työllisyystilanteen muutosten vaikuttavan vuoropäiväkodin arkeen jonkin verran. Osan haastateltavien mielestä muutokset olivat kuitenkin olleet vähäisiä ja lyhytkestoisia:

Et jotain niinku just lomautusten takia jollain on tullu just talven aikana jotain pidempiä vapaita jaksoja, jos vaik isä jäi kotiin pariks viikkoo, niin sit oli vähemmän hoitopäiviä jollain lapsilla. Ehkä semmosia, mut ei kyl kauheesti. (H1)

Ainoo mikä on nyt näkynyt, niin on nää...oli niit irtisanomisii jossain kohtaa, siin ehkä muutama lapsi siirty täältä kokonaan pois. Kun meillähän on se sääntö, et pitää molempien vanhempien olla vuorotöissä, et se ei riitä, et vaan toinen on. (H2)

Yksi haastateltava toi esille myös näkökulman siitä, että lakkoilu ei välttämättä vähennä lasten määrää vuoropäiväkodissa, koska vanhemmilla on subjektiivisen päivähoito-oikeuden myötä mahdollisuus tuoda lapsensa hoitoon päiväsaikaan myös lakon aikana. Tällöin lasten sijoittuminen hoitoon vuoropäiväkodissa keskittyy päiväsaikaan:

Nykyään on tietyst se, et jos on vaan lakko, niin nykyään ku on tää subjektiivinen hoito-oikeus, niin jotkut vanhemmat tuo silti hoitoon. Se vaikuttaa kyl siihen, et sit ne on kaikki täällä päivävuorossa, jotka olisi muuten vaik iltavuorossa, et joskus meil saattaa olla lakon aikana tosi täysinäisiä päiviä... (H4)

Osa haastateltavista koki työelämän muutosten, kuten irtisanomisten tai lisääntyneiden pätkätöiden, vaikuttavan selkeästi vuorohoidon järjestämiseen:

Kyl ne kaikki heijastuu tänne. Toiset lisäävällä vaikutuksella ja toiset vähentämällä. Enemmän vaikuttaa nää, koska meillä on (lasten vanhempina) hoitohenkilökuntaa, ketkä tekee sijaisuuksia ja jos äiti on vaikka vanhainkodilla, niin siellä tarvitaan sijaisuuksia, niin hänelle soitetaan. Meillä on muutamia lapsia, et tiedetään jo, et sieltä saattaa tulla lisäyksiä vielä, mitkä on taas ihan ymmärrettäviä... (H5)

Tulee uusia yhtäkkiä, et ihmiset saa töitä ja tarvitsee hoidon huomenna ja sitte yhtäkkiä voi tulla, et irtisanotaan väkeä ja sittenhän niitä jää pois, et välil tuntuu, et nyt ryhmä yhtäkkiä pienenee ja sitten seuraavalla viikolla voi olla lapsia jonossa. Tää on tosi vaihtelevaista kaiken aikaa, varmaan riippuu just näistä eri työllisyystilanteista. (H4)

Useat haastateltavat mainitsivat vuoden 2010 alusta voimaan astuneen kauppojen aukioloaikojen laajenemisen aiheuttaneen työpaikalla keskustelua vuorohoitotarpeen tarpeen mahdollisesta lisääntymisestä. Haastateltavien muutokseen kohdistuneissa asenteissa oli havaittavissa eroavaisuuksia vastausten perusteella. Osa koki töiden mahdollisen lisääntymisen ja sunnuntaisin työskentelyn hyvin myönteisenä asiana:

Ehdottomasti, ehdottomasti olisin valmis (työskentelemään sunnuntaisin). (H3)

Toisaalta haastateltavat pohtivat vuorohoitotarpeen lisääntymisen vaikutuksia hoidon järjestämiseen myös hieman varauksellisemmin. Osa haastateltavista mietti, pystytäisiinkö resursseja lisäämään hoidon tarpeen edellyttämällä tavalla ja kertoivat ajatuksistaan seuraavanlaisesti:

Ja kyl me sitä sit vähän mietittiinkin, et miten se tulee sit järjestymään oikeesti, jos me aletaan tääl sunnuntaisinkin olemaan, et sehän vaikuttaa tähän meidän rakenteseenkin ihan hirveesti, et miten tääl sit ollaan. (H1)

Mut se jos rupeis olemaan sunnuntaisinkin auki, niin en tiedä riittäiskö henkilöstö, et tuleeko siihen sit lisäyksii? (H3)

6.1.2 Arviointia perhesuhteiden muutosten vaikutuksista vuorohoitoon

Kaikki haastateltavat kertoivat havainneensa, että vuoropäiväkodeissa on melko paljon yksinhuoltajaperheiden lapsia. Haastateltavat kertoivat eniten työn sisältöön vaikuttavan perhesuhteissa tapahtuvat muutosvaiheet, kuten erotilanteet tai uuden kumppanin liittyminen perheeseen. Muutosvaiheiden jälkeen haastatellut kokivat eri perherakenteiden vaikutukset työhönsä vähäisinä:

No tietyst sitte, et jos tulee joku tämmönen ero perheessä, niin välil ollaan mekin vähän puun ja kuoren välissä...Mut ei niit kyl usein ole semmosii, et kyl he ihan aika hienosti ja fiksusti osaa hoitaa tollaset jutut. (H2)

Lapset on aika joustavii ja oppii äkkiä, mut tietenkin se, et jos se tilanne on just uusi, niin totta kai se vaikuttaa lapseen ja monesti lapsella voi olla just pahoinvointii. (H5)

Haastateltavat toivoivat, että vanhemmat kertoisivat edes lyhyesti perhesuhteissa tapahtuvista muutoksista vuoropäiväkodin henkilökunnalle, jotta he ymmärtäisivät lapsen tunteita ja käyttäytymistä paremmin sekä osaisivat tukea lasta muutostilanteissa. Haastateltavat kertoivat toisinaan olleensa hämmentyneitä lapsen käytöksen muuttua vuoropäiväkodissa äkillisesti niin, että lapsen vanhemmat eivät olleet maininneet henkilökunnalle perheen olevan muutostilanteessa. Haastateltavat korostivat kuitenkin sitä, etteivät he odota vanhempien kertovan yksityiskohtaisesti tilanteestaan. Haastatellut kertoivat muutostilanteista seuraavanlaisesti:

Senkin takia on hyvä, et jos me tiedetään, jos on joku uusi avioerotilanne tai jonkun sukulaisen kuolema tai jotakin semmosia isoja asioita. Vaik lapsi leikkii ja siellä

vaan on, niin lapsi on tosi herkkä ja ne vaikuttaa kyl siihen arjen pyörittämiseen. Sil-lai just huomaa, et joku on väsynyt ja kiukuttelee, niin meidän on helpompi ymmär-tää, kun me tiedetään, et siellä on joku ero tai joku taustalla, et kyllähän ne vaikut-taa. (H5)

...toisen on helppo vihjasta jotakin sinne päin, eikä sitä tarvii kauheesti selittää eikä se oo tarkoitus, et me ruvetaan puimaan sitä asiaa, vaan se lapsen hoitamisen kannal-ta, et me tiedetään vähän sitä taustaa. (H4)

6.2 Yhteistyö lasten vanhempien kanssa ja vuoropäiväkoti vanhemmuuden tukijana

Haastateltavat korostivat vastauksissaan vuoropäiväkodin roolia vanhemmuuden tu-kijana. Tuen tarvetta lisäsivät haastateltavien mukaan lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyvien muutos- ja siirtymävaiheiden sekä lapsen vuorohoidossa aloittamiseen si-sältyvien muutosten lisäksi huoli vanhempien jaksamisesta ja perheiden tukiverkos-tojen supistuminen viime aikoina. Yksi haastateltavista selkeytti vuoropäiväkodin henkilökunnan roolin tukea lasten vanhempia sen sijaan, että tehtäisiin vanhemmuu-teen kuuluvia asioita vanhempien puolesta:

...ei niin, et me tehdään vanhempien puolesta asioita, vaan yritetään tukee niitä van-hempia siinä, et se on heidän tehtävä ja se on heidän lapsi ja heidän kuuluu ottaa määrätty vastuu omasta lapsestaan. Tuetaan vanhemmuutta. (H5)

Alle kolmivuotiaiden lasten vuorohoidon tarpeen haastateltavat arvioivat yksimieli-sesti aiheutuvan lapsiperheiden taloudellisesti haastavista tilanteista. Myös perhesuh-teiden muutosten katsottiin lisäävän vuorohoidon tarvetta. Lasten vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön suurimmaksi haasteeksi kaikki haastateltavat mainitsivat yhtey-denpitoon ja tiedonkulkuun liittyvät ongelmat.

6.2.1 Vuoropäiväkodin rooli vanhemmuuden tukijana

Haastateltavista moni toi esille vuoropäiväkodin roolin vanhemmuuden tukemisessa korostuvan erityisesti lapsen aloittaessa vuoropäiväkodissa. Molemmissa vuoropäi-

väkodeissa pyritään tapaamaan lasten vanhemmat hyvissä ajoin ennen lapsen hoidon alkamista ja samalla tavoitteena on muodostaa vanhempiin avoin ja luottamuksellinen vuorovaikutussuhde, joka mahdollistaa toimivan yhteistyön jatkossa. Haastateltavista osa mainitsi lapsen ja vanhempien yhteisten tutustumiskäyntien helpottavan lapsen vuorohoidon aloittamista ja siksi tutustumisvaiheeseen halutaankin panostaa. Haastatellut kertoivat vuorohoidon aloittamisvaiheesta näin:

Ja yleensäkin kun uusi lapsi tulee, niin ollaan yritetty sanoo, et jos vaan pääsee ennen ja ainakin näiden pienten kans, niin mahdollisimman paljon, et monena päivänä voi äiti tai isä tulla, tai molemmat, ihan voi tulla olemaan ja leikkimään, et tulis ja olis täällä, et se lapsi oppis luottamaan meihin ja näkis, et äitikin viihtyy täällä. Se me ollaan huomattu, et jos se ehtii viikonkin vaikka joka päivä käymään, niin silloin sen lapsen on helpompi jäädä, ku semmosen ku ei ehtiny tutustumaan, niitäkin on, et tuodaan ihan vaan, et aina parempi jos siihen tutustumisvaiheeseen uhrataan enemmän. (H5)

...ku tullaan tutustumaan, niin siin on jo se keskustelu vanhempien kans, et siin tavallaan luodaan semmonen pohja, ku kysellään vähän niit taustoja perheiltä, et saatais semmonen suhde luotuu, et heidän olis helppo tossa sitte jutella meille näist kaikist asioista. (H2)

Haastateltavat kertoivat havainneensa myös muita tilanteita, jolloin vanhemmat kaipaavat tavallista enemmän vuoropäiväkodin henkilökunnan tukea vanhemmuuteensa. Nämä tilanteet haastateltavat liittivät useimmiten johonkin lapsen kehityksen siirtymävaiheeseen, kuten uhmaikään tai kuivaksi opetteluun:

No tietyst mä luulen, et jokasella perheellä on joskus joku semmonen vaihe, et on joku kiireisempi työjakso tai opetellaan joku potalla käyminen, niin silloin tuntuu, et ne enemmän meilt kyselee, et mitä nyt kuuluu tehdä ja kui me nyt sit tämä hoidetaan tai muuta. (H2)

Ja millon lapsel on kaksvuotisuhma ja millon kolmevuotisuhma. Ja sit jos se sattuu olemaan perheen ensimmäinen lapsi, niin yritetään sanoo, et kyl se siit ohi menee,

kun vaan jaksaa ja jaksaa olla vahva itse ja pitää niistä omista säännöistä kiinni.
(H5)

Kaksi haastateltavista mainitsi pyrkivänsä vahvistamaan ja tukemaan lapsen ja vanhemman vuorovaikutussuhdetta kertomalla vanhemmille esimerkiksi lasten hakemistilanteissa lapsen päivästä vuoropäiväkodistä. Työntekijän rooli lapsen kokemusten välittäjänä korostuu haastateltavien mielestä alle kolmivuotiaiden lasten kohdalla, joista kaikki eivät vielä osaa ilmaista itseään puhumalla. Kaikki haastateltavat mainitsivat myös viikoittain kotiin välitettävät tiedotuskirjeet tai vuoropäiväkodin henkilökunnan täyttämän raporttivihon vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön välineiksi. Kirjallisten tiedotteiden avulla vanhemmat saavat tietoa lastensa arjesta vuoropäiväkodissä silloinkin, kun lapsi ei itse pysty siitä kertomaan. Lisäksi yhteydenpidonvälineet vahvistavat vuoropäiväkodin ja kodin yhteistyötä ja tehostavat tiedonkulkua:

Joo, eli meillä on viikkokirjesysteemi, et se tulee aina joka viikko ja se on jo semmonen lapsen ja vanhemmankin kommunikointiväline, kun on niin pieni, et ei pysty kertomaan, et mitä täällä niinko tehdään. Ja siit voidaan lapsen kans jo heti käydä läpi, et mitä täällä on. (H1)

Kyl niit semmosii (lapsen ja vanhemman vuorovaikutusta tukevia) tilanteita tulee aina sillon tällön kans ja varsinkin näitten alle kolmivuotiaitten kans, kerran ko nämä lapset eivät viel puhu. (H3)

Molemmissa vuoropäiväkodeissa on käytössä ConnectedDay – kuvapalvelu, jossa päiväkodin henkilökunnan digitaalikameralla ottamat kuvat tallentuvat suljettuun Internet-palveluun, jossa ne ovat vanhempien katsottavana ja kommentoitavana. Haastateltavista usea mainitsi kuvapalvelun lasten vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön välineeksi. Kuvapalvelun toimintaan koettiin liittyvän myös haasteita, kuten kameroiden vähäinen määrä ja vanhempien vaihteleva aktiivisuus osallistua palvelun käyttöön. Kaksi haastateltavista otti kuvapalvelun lisäksi esille myös muita sähköisen yhteydenpidon välineitä osana vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä:

Sitä vanhemmat joskus toivoo, et vois olla sähköpostitsekin olla tänne yhteydessä, et lähettää just näitä hoitoaikoja- ja muutoksii ja jos on jotakin, niin jutella ja näin. (H1)

Jonkun verran on (sähköpostitse lähetetty) näitä viikkokirjeitä ja meidän suunnitelmaa, et mitä on mikäkin päivä. (H4)

Osa haastateltavista mainitsi myös vanhemmuuden tukemisen keinoksi vanhempien kannustamisen yhteiseen ajanviettoon lastensa kanssa. Haastateltavat kertoivat tukevana vanhempia viettämään vapaapäivänsä tai lomansa työstä kotona yhdessä lapsen kanssa sen sijaan, että lapsi tuotaisiin vuoropäiväkotiin vanhempien ollessa kotona. Yksi haastateltavista mainitsi tämän vanhemmuuden tukemisen muodon kohdistuvan erityisesti isiin:

Useimmiten se niinko näit isii, ko meillekin palautetaan niit hoitolistoja, joissa näkyyn ne vanhempien työajat, niin tosi usein on esimerkiks isällä vapaapäivä, niin mut, et he ehkä heikommin viettää lapsen kanssa sit sen koko päivän, et niihin ollaan yritetty vähän tsempata... (H1)

Toisaalta osa haastateltavista toi esille vanhemmuuden tukemisen olevan joissakin tilanteissa myös sitä, että vanhempi voi tuoda lapsen hoitoon vapaapäivänään. Tämän haastateltavat kertoivat havainneensa vanhemmuuden tukikeinoksi esimerkiksi sellaisissa tilanteissa, jolloin lapsen vanhempi on väsynyt, uupunut tai masentunut. Tilanteiden tulkinta edellyttää haastateltavien mielestä tarkkaa kykyä havainnoida vanhempien jaksamista:

...joskus se tukeminen sit saattaa olla nimenomaan sitä, et on se vapaapäivä vanhemmilla, et tuokaa vaa lapsi tänne. Et se voi olla kummin päin vaan ja se pitää aina vaan vähän niinku aistii, et kumpi nyt niin on. (H1)

Selkeästi erilaisia ajatuksia vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö herätti vuoropäiväkotien työntekijöissä, kun keskusteltiin niin sanotusta omahoitaja-käytännöstä. Omahoitaja-käytäntö tarkoittaa sitä, että lapselle on nimetty henkilökunnan jäsenistä yksi omahoitaja, joka kantaa päävastuun lapsen kasvun ja kehityksen seuraamisesta

vuoropäiväkodissa sekä vanhempien kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Kuitenkin tarvittaessa myös muut henkilökunnan jäsenet huolehtivat näiden asioiden toteutumisesta vuoropäiväkodissa. Haastateltavat, joiden työ sisältää omahoitaja-käytännön, kokivat sen melko toimivaksi ja hyödylliseksi käytännöksi. Toisinaan työntekijöiden ja lasten vanhempien työaikataulujen sijoittuminen eri ajankohtiin mainittiin käytännön haasteeksi, joka hankaloitti sekä omahoidettavan lapsen kohtaamista vuorohoidossa että vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä. Työyhteisön muiden jäsenten koettiin kuitenkin tukevan tällaisissa tilanteissa hyvin yhteistyötä:

No se on just, ku meil on lapsilla omahoitaja, niin omahoitaja kohtaa aika harvoin välillä sen lapsen vanhempia ja muutenkin se on sitä, et joistakin asioista sanotaan joillekin monta kertaa ja joillekin ei muisteta sanoa lainkaan...Ja sitte kyl pyritään, et kaikki muutkin, et sitä omahoitajaa vaan rassaa, vaan kaikki muutkin sitte jos on jotakin asiaa, niin puhelee ja kyselee, et sitä yhteistyötä pyritään pitämään. (H4)

Osaltaan se (omahoitaja-käytäntö) on helpottava niin, et se omahoitaja pitää nää HOPS:t ja pyrkii pitämään niitä keskusteluja ja hoitamaan sen lapsen asioita enemmän. Mut niinku mä oon vanhemmillekin sanonut, et vaikka mä oon sun lapsen omahoitaja, niin se ei tarkoita, et jos mä en oo paikalla, niin sä voit sanoa kenelle tahansa hoitajalle niistä lapsen asioista, et ketä sit sattuuikin olemaan paikalla tai joku. (H5)

Haastateltavat, joiden työ ei sisällä omahoitaja-käytäntöä, kokivat toimintamallin kielteisenä. He arvioivat, että omahoitaja-käytäntö vaikeuttaisi heidän työtään ja olivat suhtautuneet varauksellisesti ehdotuksiin, joissa omahoitaja-mallia suunniteltiin sovellettavaksi heidän työhönsä. He kertoivat ajatuksistaan tällä tavalla:

Mä kokisisin sen (omahoitaja-käytännön) vaan niinku ahdistavaksi haittatekijäks kyl. (H1)

No must se olis rasite, jos meil olis se. Just sen takii, ko mul voi mennä omien vuorojen takia ja joiden tiettyjen vanhempien vuorojen takia niin, et mä en näe niitä viikkoon ollenkaan. Sit jos mä olisin jonkun sellasen omahoitaja ja joku asia jäis vaan pöydälle odottamaan niin kauan, et me sit nähdään ja kohdataan, niin must se ei vaan vuorohoidos toimi. (H2)

6.2.2 Alle kolmivuotiaiden lasten vuorohoitoon liittyviä taustatekijöitä

Kaikki haastateltavat mainitsivat arvelevansa alle kolmivuotiaiden lasten vuorohoidon tarpeen aiheutuvan lapsiperheiden taloudellisesti haastavista tilanteista. Alle kolmivuotiaan lapsen tuominen vuorohoitoon ei haastateltavien mielestä niinkään ole vanhempien valinta vaan taloudellisen tilanteen aiheuttama välttämättömyys. Kaikki haastateltavat totesivat myös, ettei heidän työhönsä sisälly lasten vanhempien tekemien ratkaisujen ja valintojen arvosteleminen tai kyseenalaistaminen vaan jokaisen vanhemman yksilöllistä päätöstä tulee kunnioittaa. Yksi haastateltavista mainitsi myös perheen perustamisvaiheen olevan erityisesti taloudellisesti haastavaa aikaa, jolloin esimerkiksi panostetaan perheen kodin hankintaan. Haastateltavat kertoivat ajatuksiaan asiasta seuraavanlaisesti:

Niin, no siis useinhan se ei ole mikään valintakysymys vaan perheen pakkotilanne, et harvoin he ihan omasta halustaan tuonut sen ihan pienen, et kyl siin sit on jotkin taloudelliset syyt tai jotkut muut, mikä siin sit on painanut. (H1)

No usein ei oo paljon vaihtoehtoja vanhemmil siin kohtaa, et se on kuitenkin aika pitkälti rahatilanteest varmaan kiinni. (H2)

...he ei voi välttämättä tehdä sitä ratkaisua ja niin kuin mä alussa sanoin, niin me pyritään kunnioittamaan heidän ratkaisuja ja tukemaan siinä sitten. Mut me ei siihen syöllistämiseen saada lähteä. Me hoidetaan lapsia, oli se syy sit mikä tahansa, et he on täällä. (H5)

Kaksi haastateltavista mainitsi alle kolmivuotiaiden lasten vuorohoidon tarpeen aiheutuvan ainakin osittain yhteiskunnan lapsiperheille maksamien tukien vähäisestä määrästä:

...se on ehkä tää yhteiskuntakin kun valitsee näin. Kun kerran jos kodinhoitotuet ja tämmöset tuet olis parempia, et vaik alle kolmivuotiaana sais olla kotona niin, et se perhe tulis toimeen. Se on todella olematon se kodinhoidontuki. (H3)

Kaikki haastateltavat toivat esiin myös perherakenteissa tapahtuneet muutokset, kuten lisääntyneen yksinhuoltajuuden ja ydinperheiden erkaantumisen muista sukulaisista, vuorohoidon tarpeen lisääviksi tekijöiksi. Myös vanhempien lisääntynyt uupuminen mainittiin joissakin tapauksissa hoitotarpeen syynä:

Mä oon ajatellut, et voi olla taloudellinen pakko, et ku monet näistä on yksinhuoltajia, et on pakko tienata jotakin muuta kuin sosiaalitukea, et on pakko sen takia tuoda hoitoon. Ja sit voi olla myös henkinen pakko, et ei vaan jaksa. Et jos ajattelee, et vanhempi ei jaksa lasta, niin sit mä ajattelisin, et se on parempi tuoda välillä hoitoon, et vanhempi saa ladata akkujaan... (H4)

...on pakko tehdä vuorotyötä eikä kaikilla ole sukulaisia, joiden puoleen kääntyä. Ennen vanhaanhan oli isovanhemmat ja muut sukulaiset et pysty junailemaan. (H5)

Yksi haastateltavista kertoi alle kolmivuotiaiden lasten vuorohoitoon kohdistuvan kritiikin sijaan useammin kuulleensa väitteitä, joiden mukaan alle kolmivuotias lapsi tarvitsee ympärilleen päiväkodin virikkeellisen ympäristön kehittyäkseen. Haastateltava kertoi suhtautuneensa väitteisiin yllättyneesti ja kertoi itse pitävänsä kotia alle kolmivuotiaalle lapselle riittävän virikkeellisenä ympäristönä, mikäli lapsen hoidon tarpeelle ei ole muuta syytä:

Mut mun mielest tämmönen ajattelu, et tuodaan se samaan virikkeitä ja et ei voi olla pitkiä aikoja pois, et hän jää jälkeen, niin se on, mä en sisäistä sitä ollenkaan. (H1)

6.2.3 Vuoropäiväkodin ja lasten vanhempien vuorovaikutuksen haasteita

Kaikki haastateltavat mainitsivat lasten vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön suurimpana haasteena yhteydenpidon. Yhteydenpitoa lasten vanhempiin vaikeuttavat haastateltavien mukaan sekä vuoropäiväkodin työntekijöiden että lasten vanhempien vaihtelevat ja toisinaan epäsäännölliset työvuorot. Tällaisissa tilanteissa esimerkiksi keskustelumahdollisuuksien järjestäminen vanhempien kanssa saattaa olla työlästä:

...jos sul on ittel joku semmonen juttu ja haluaist jutella jonkun kanssa ja katot niit vuoroja ja sä huomaat, et se on tosi kauan pois, et sit se vaan pitää delegoida jollekin muulle se homma. Välttämät eivät just sen lapsen vanhempii näe vähään aikaan. (H2)

Haastateltavista moni mainitsi myös erilaisten hoitoaikojen ulkopuolisten yhteisten tapahtumien ja tilaisuuksien järjestämisen olevan melko vaikeaa. Haastateltavat kokivat, että vuorohoidossa esimerkiksi vanhempainiltoihin tai erilaisiin virkistysretkiin ei osallistuta kovinkaan aktiivisesti. Syiksi tähän haastateltavat arvelivat vanhempien työaikataulujen vaihtelevuutta ja epäsäännöllisyyttä sekä arjen kiireiden aiheuttamaa uupumusta ja halua viettää vapaa-aikaa perheen kesken. Haastateltavat kertoivat kokemuksistaan seuraavanlaisesti:

Ja vanhempainiltoja pyritään pitämään joskus, mut vuorohoidossa monta kertaa käy niin, et sinne ei välttämättä jakseta tulla. Et sillen ku pidetään vanhempainilta ja satuis olemaan yks ilta vapaata, niin sitten ei jakseta tulla päiväkodille. (H4)

...vanhempii ei kyl saada innostumaan mistään viikonloppujutuista kauheesti täällä... Et jotenkin tuntuu, et sit ko on se vapaa, koko perheen viikonloppu, niin sit ei haluta lähtee mihinkään päiväkodin juttuihin enää, et sit ollaan kotona perheen kans tai tehdään jotain yhteistä jossain muualla ko täällä. (H2)

Yksi haastateltavista kertoi, että vanhempien työvuorolistojen toimittaminen sovitun ajankohtaa myöhemmin vaikeuttaa vuoropäiväkodin henkilöstön tarpeen ja toiminnan suunnittelua. Tulevat työvuorot tulee toimittaa vuoropäiväkoteihin sovitun aikataulun mukaisesti hyvissä ajoin, jotta henkilöstö pystytään sijoittamaan töihin niin, että paikalla on aina lain edellyttämä määrä henkilökuntaa. Henkilökunnan määrä on säädetty päivähoitolaissa suhteessa lapsilukuun. Haastateltava toivoi lasten vanhempien sitoutuvan työvuorojen toimittamisesta annettuun ohjeistukseen:

... johtaja katsoo ne (vanhempien työvuorolistat), et jokaisessa paikassa on, et jos onkin aamussa paljon lapsia, niin sit siirretään henkilökuntaan sinne kohtaa tai jos onkin illalla paljon lapsii. Et laki tulis täytettyy, että olis hoitajia lasten lukumäärään nähden oikea määrä. (H5)

6.3 Alle kolmivuotiaiden lasten yleinen hyvinvointi ja sen takaaminen vuorohoidossa

Kaikki haastateltavat pitivät lapsen kolmea ensimmäistä elinvuotta kasvun ja kehityksen kannalta hyvin tärkeinä vuosina, jolloin kaikilla kehityksen osa-alueilla, psyykkisellä, fyysisellä ja sosiaalisella, tapahtuu paljon muutoksia nopeassakin ajassa. Lapsen yleinen hyvinvointi on kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen perusta. Haastateltavien mukaan vuorohoidossa pystytään pääsääntöisesti tukemaan hyvin lapsen kasvua ja kehitystä sekä huomioimaan lapsen kasvun ja kehityksen yksilöllisyys. Haastateltavista moni mainitsi vuoropäiväkodin tukevan erityisesti lapsen sosiaalisten taitojen kehitystä.

6.3.1 Lapsen kasvu ja kehitys kolmen ensimmäisen elinvuoden aikana vuoropäiväkodin työntekijän näkökulmasta

Kaikkien haastateltavien mielestä lapsen kolme ensimmäistä elinvuotta on kasvun ja kehityksen kannalta tärkeää aikaa. Haastateltavat mainitsivat kasvun ja kehityksen etenevän tuolloin nopeasti ja kehityksen eri osa-alueiden olevan usein yhteydessä toisiinsa niin, että jonkin taidon oppiminen edistää myös muiden taitojen kehittymistä. Haastateltavien mukaan lapsen kolme ensimmäistä elinvuotta toimivat ikään kuin perustana tulevalle.

...kun pohjatyö on tehty hyvin, siitä on tukeva ja turvallinen kivijalka, josta voi lähteä. Ne on tosi tärkeitä kaikille lapsille, on sitte vuorohoidossa tai ei, niin ne kolme ensimmäistä vuotta. Siinä on niinku se koko perusta. (H5)

..siin tapahtuu hirveest siin kolmen vuoden aikana, et siin opetellaan puhumaan ja kävelemään tai yleensäkin liikkumaan ja konttaamaan ja havainnoimaan kaiken näköstä...Ja sit on tietyst se sosiaalisten taitojen opettelu niinku just jossain leikkimises korostuu, et opetellaan, mikä on oma tavara ja minkä kans voidaan leikkiin, ettei oteta kädestä ja ihan tämmösii perusjuttuja leikkimises ja muussa. Ja sit on varmaan jotkut tällaset perusluottamuksen luominen ja tämmöset kiintymyssuhteet, et ne hirveen tärkeitä niinku näin pienillä. (H2)

...kyl mä korostan (lapsen kolmen ensimmäisen elinvuoden merkitystä kasvulle ja kehitykselle), koska just siin kohtaa lapsi muodostaa maailmankuvan ja mun mielest, koska lapsen kehitys on hyvin nopeaa... (H4)

Kaikkien haastateltavien kokemusten mukaan vuoropäiväkodissa pystytään tukemaan alle kolmivuotiaan lapsen kasvua ja kehitystä hyvin. Haastateltavat mainitsivat usein vuoropäiväkodin keinoiksi alle kolmivuotiaiden lasten kasvun ja kehityksen tukemiseen perushoidon, jonka he määrittelevät tarkoittavan hyvin monipuolista lapsen tarpeisiin vastaamista ja huolenpitoa. Useissa vastauksissa korostui vuoropäiväkodin rooli lapsen säännöllisen päivärytmin muodostumisen tukijana. Haastateltavat kertoivat keinoista tukea lapsen kasvua ja kehitystä seuraavilla tavoilla:

No, kyl mun mielest vuorohoidos, ihan niinku muussakin päivähoidos, niin pystytään tukemaan (alle kolmivuotiaan lapsen kasvua ja kehitystä). (H2)

...se (alle kolmivuotiaan lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen vuorohoidossa) on pääasiassa perushoito, mut perushoitohan sisältää jo niin paljon kaikkee mitä lapsen kans tehdään ja toimitaan. (H3)

No tääl on just mun mielest se päivärytmin oppiminen, koska vuorohoito tekee tavaltaan sen, et kotona saattaa päivärytmit ja vuorokausirytmät olla aika sekasin. (H4)

Kaksi haastateltavista mainitsi myös erityislastentarhanopettajan palvelut yhtenä vuoropäiväkodin keinona tukea lapsen kasvua ja kehitystä:

...onhan meil sit tarvittaes käytös ton erityislastentarhan opettajan palveluit sit vielä, et voidaan pyytää häntä käymään ja näin. (H1)

Ja puhun sit näiden opettajien kanssa lapsen asioista, jos niissä on jotakin puhumista. (H4)

Yksi haastateltavista tarkasteli vuoropäiväkodin mahdollisuuksia tukea lapsen kasvua ja kehitystä myös lastensuojelun näkökulmasta:

...mä ajattelin, et miten se täällä näkyy niinku laiminlyönnit ja kaltoinkohtelut ja turvallisuus, niinku jos on jo ollut jollain pienellä lapsella, niinku semmosiin vaikuttaminen. (H1)

6.3.2 Lapsen kasvun ja kehityksen yksilöllisyyden huomioiminen vuorohoidossa

Haastateltavien mukaan vuorohoidossa pystytään huomioimaan alle kolmivuotiaan lapsen kasvun ja kehityksen yksilöllisyys pääasiassa hyvin. Lapset pyritään usein jakamaan ikä ja kehitystaso huomioiden pieniin ryhmiin esimerkiksi erilaisissa toimitatuokioissa. Lapsille pyritään järjestämään myös heidän kehitystasoaan vastaavia virikkeitä:

...yleensäkin toiminnassa, et jos meil on joku jumppa tai vastaava, niin silloin isomat lähtee sinne jumpalle ja pienemmät jää harjottelemaan omii juttuja siihen osastolle, ne leikkii tai mitä sit onkaan pienimmille. (H2)

...me jaetaan lapset pienryhmiin tai ketkä on kavereita tai ketkä sopii hyvin vaik johonkin jumpaan, et mä otankin nämä tästä. Ja se jumppa on suunniteltu sit sen mukasest, millä tasolla he ovat. Ja sit otetaan seuraava porukka ja vaik he ovat pienempi, niin mietitään, et nää on näin pieni, et annetaan näil jotain helpompaa ja semmosta, mikä kuitenkin kiinnostaa ja kehittää. Ja sit kaik noi leikit, laulut ja lorut, mitä me sit leikitään tuolla, niin ne otetaan sit sen mukaan, mitä he haasteellisesti tarvitsee. (H3)

Osa haastateltavista kertoi, että heidän mukaansa lasten yksilölliset tarpeet pystytään huomioimaan vuorohoidossa toisinaan jopa erityisen hyvin, sillä ryhmäkokojen vaihdellessa lapsi saattaa joskus olla paikalla myös hyvin vähän. Tällöin hoitajalla on enemmän aikaa keskittyä lasten yksilöllisiin tarpeisiin:

...täs huomaa tosi paljon nää kehityserot saman ikäsilläkin lapsilla ja me pystytään kyl aika hyvin huomioimaan yksilöllisesti, koska ne sillain satunnaisesti paikalla, et niit on välillä pienikin määrä. Jos henkilökuntaa on riittävästi, niin silloin pystytään

ihan yksilöllisesti ottamaan niitä lapsia huomioon ja sitte huomioimaankin, missä kukakin tarvii tukea. (H4)

Varmaan just vuorohoidossa paremmin voidaan antaa tämmöstä yksilöllistä hoitoa, koska he ovat eri aikoina, niin voi olla joskus illallakin vaan yks tai kaks lasta, niin sillonhan sä ehdit paljon enemmän tekemään ja touhuamaan niiden kanssa. (H5)

Haastateltavat kertoivat havainneensa lasten yksilöllisen kasvun etenemisen näkyvän vuoropäiväkodin arjessa niin, että samanikäisetkin lapset saattavat olla kehitystasoltaan hyvin eri vaiheissa. Toisinaan näiden erojen huomioiminen vaatii haastateltavien mukaan asian aktiivista tiedostamista työntekijän taholta:

Kyl sen (eron samanikäisten lasten kehityksessä) huomaa erittäin hyvin, et sit täytyy välillä itse tarkistaa, et minkä ikänen mikäkin lapsi on, et sen aina muistaa, et mitä voi vaatia keneltäkin. (H4)

...mitä kukin just näist taidoista ajattelee, et jos joku on kaks vuotta, niin on niin hirveen erilaisii kaksvuotiaitakin. Et toiset on niin skarppeina ja ilman vaippaa ja pukee itse ja puhuu pitkiä lauseita, ja toiset sit taas ei. Et sit niinku välillä se todellakin vaan unohtuu ja ajattelee, et sää täytit nyt kaks.(H1)

Yksi haastateltavista mainitsi lasten kehitystasoon kohdistuvien asioiden olevan toisaalta myös myönteinen asia, jonka avulla lapsia pyritään myös kannustamaan uusien taitojen opetteluun:

Mut toisaalt me ollaan välil sit taas ajateltu, et se on ihan hyväkin vaan, et meillä on välillä vähän semmosta patistusta sen asian suhteen, et niinku et tiedetään, et toinen on jo sen ikänen, et voi pystyy jotakin tekemään. (H1)

6.3.3 Lapsen sosiaalisten taitojen kehittymisen tukeminen vuorohoidossa

Moni haastateltava oli havainnut, että varsinkin lasten lähestyessä kolmea ikävuotta, alkavat sosiaaliset suhteet muuttua aikaisempaa tärkeämmiksi ja lapset saattavat löy-

tää ryhmästä tietyn leikkikaverin, jonka seurassa viihdytään muita paremmin. Tällaisten kaverisuhteiden muodostuminen ja ylläpitäminen on vuorohoidossa kuitenkin vaikeaa, koska lasten hoitoajat vaihtelevat ja samat lapset saattavat olla saman aikaan hoidossa vasta pitkänkin ajan kuluttua:

...vuorohoidossa se (kaverisuhteiden ylläpito) on sen takia vaikeeta, et ne on vuoroissa, niin sit ne hyvät kaverit ei välttämättä tapaa pitkään aikaan toisiaan. (H4)

Ei näil ihan pienimmil, mut jo näil kaksvuotiaillakin, kyl heil on jo ihan semmosii kuppikuntii jo havaittavis selvästikin. (H1)

Kaikki haastateltavat näkivät vuoropäiväkodin kuitenkin tukevan lasten sosiaalisten taitojen kehitystä, sillä vaihtuvuuden ansiosta lapset ovat vuorohoidossa avoimia ja tottuneita siihen, että leikkiverit vaihtuvat. Lisäksi esimerkiksi ilta-aikaan vuoropäiväkodissa yhdistetään lapsiryhmiä niin, että eri-ikäiset lapset ovat samassa ryhmässä ja lapsi tutustuu myös pääasiassa muissa ryhmissä työskenteleviin hoitajiin. Näin ollen lasten sosiaalinen verkosto vuoropäiväkodissa on varsin laaja. Tutustuminen muiden osastojen lapsiin ja aikuisiin helpottaa myös lasten siirtymistä esimerkiksi vanhempien lasten ryhmään. Eri ryhmien yhdistyessä myös eri-ikäiset sisarukset saavat mahdollisuuden olla yhdessä vuoropäiväkodissa. Haastateltavat näkivätkin vuoropäiväkodin lähinnä myönteisenä tekijänä lasten sosiaalisten taitojen kehityksen kannalta:

...onhan se todella rikastuttavaa, et sä näet niinko eri-ikäsi lapsii ja luot niihin suhteita ja tulet tutuksi niiden aikuisten kans, mihin oot mahdollisesti siirtymäs, et se madaltaa sitä kynnystä hirveesti sitte ko se siirtyminen koittaa, niin sä oot sitte jo useasti siellä osastolla ja ne tuttuja aikuisia ja kaikki on lapset tuttuja keskenään, niin se on niinko semmonen lasten kannalta tosi helpottava. (H1)

Lapset pysyy avoimina ja oppii, et tänään leikitään sitten muitten kanssa, ku se paras kaveri ei oo paikalla. Se luo tavallaan semmosta välittömyyttä. (H4)

...semmonenkin korostuu, ku katto noita meidän vanhempäkin (lapsia) tossa meidän porukassa, niin niistä tulee semmosia sosiaalisia, et ne pystyy tosi monen lapsen kanssa alottamaan leikin... (H2)

6.4 Ammatillisia erityisvaatimuksia alle kolmivuotiaiden lasten vuorohoidossa

Kaikki haastateltavat kertoivat vuoropäiväkodissa työskenneltäessä korostuvat työyhteisön yhteiset säännöt ja niihin sitoutuminen, hyvä yhteishenki ja joustavuus. Niin osastojen kuin koko vuoropäiväkodin yhteisiä palaverieja pidettiin tärkeänä tiedonkulun kannalta. Henkilökunnan keskinäistä aikaa esimerkiksi toiminnan suunnittelulle kaivattaisiin haastateltavien mukaan enemmänkin, mutta he kokivat asian toteutumisen käytännössä vaikeaksi. Esimerkiksi sijaisten saaminen palaverien ajaksi on koettu hankalaksi ja usein kaikki työntekijät eivät pääsekään osallistumaan yhteisiin tilaisuuksiin. Samanlaisia kokemuksia haastateltavilla oli osallistumisista erilaisiin koulutuksiin.

Haastateltavat mainitsivat vuorohoidon haasteiksi isot ryhmäkoot, vaikeudet sijoittaa henkilöstöä työhön lapsimäärän mukaisesti, yhteisten pelisääntöjen puuttumisen ja hankaluudet sijaisten saatavuudessa. Haastateltavat arvelivat näiden ongelmien korostuvan myös tulevaisuudessa vuorohoidossa.

6.4.1 Vuorohoidossa korostuvia työyhteisön toimintatapoja

Kaikki haastateltavat kertoivat vuoropäiväkodissa työskentelyn edellyttävän työntekijöiden sitoutumista päiväkodin yhteisiin pelisääntöihin. Yhteiset säännöt helpottavat haastateltavien mukaan vuoropäiväkodin vaihtelevassa arjessa toimimista ja tuovat jatkuvasti muuttuviin olosuhteisiin pysyvyyttä ja rakennetta:

...mä oon tähän laittanut, et yhteiset pelisäännöt joita noudatetaan, niin ne on tosi hyvä, et on ne määrättyt asiat ja niitä pieniä asioita hiukan ja niistä pidetään kiinni. (H5)

...on (vuoropäiväkodin yhteisten käytäntöjen tärkeys) ihan mun mielest koko taloakin ajatellen, ko tulet aamust yksin tänne ja otat vastaan koko talon lapset, niin pitää olla ne pelisäännöt. (H3)

Ja sitte just tää tiedottaminen, yhteiset säännöt ja yhdessä suunnittelemine ja kaikki tällaset, niin kyllä ne antaa hyvän rungon sille omalle työlle. Ja se, et on ne sovitut asiasta ja meillä on jokaselle työvuorolle ne omat tehtävät. Ne tuo selkeyttä, et jokanen tietää, missä on se oma paikka millonkin. Ja se on hirveen selkeetä itselle ja jos tänne tulee jotakin sijaisia tai muuta, jotka ei tiedä, niin on selvät sävelet, et nämä on sun työtehtävät tänään. (H1)

Yhteisten sääntöjen luominen ja niiden ylläpitäminen edellyttää hyvää yhteishenkeä, jota moni haastateltavista kokikin löytyvän alle kolmivuotiaiden lasten ryhmässä työskenneltäessä. Yhteiset säännöt myös estävät yhden haastateltavan havaintojen mukaan henkilökunnan keskinäisten ristiriitojen kehittymistä:

...et yritetään tehdä asioista sellasii jouhevia eikä niin, et me aikuiset sit nokitellaan ja riidellään keskenämme, et kuka nyt missäkin on ja mikset sä teet tota ja mä en ainakaan tee tota. Et se on ihan selkee systeemi ja toiminut ainakin meil. (H1)

Moni haastateltavista mainitsi vuoropäiväkodissa työskentelyn edellyttävän työntekijöiltä joustavuutta. Työajat saattavat vaihdella lyhyessäkin ajassa lasten hoitoajoissa tapahtuvien muutosten mukaan. Haastateltavat olivat kuitenkin kokeneet joustavuutta löytyvän heidän tämänhetkisestä työyhteisöstään. Yksi haastateltavista kuvasi joustavuuden merkitystä vuoropäiväkodissa työskenneltäessä seuraavasti:

Ja sit mitä mä oon tähän laittanu, et työ vuoropäiväkodissa, mikä on tärkeetä, niin joustavuus. Koska meidän vuorot muuttuu ihan jatkuvasti, et ainakin tunnin heittoja tulee melkein päivittäin omiin työvuoroihin. Et sit huomaa, jos on semmonen, et haluaa lyödä asiat lukkoon kuukauden jaksoon eteenpäin, et tietty rytmi niinku menis, niin sit ei kyl kannata tulla tänne töihin... (H2)

Tärkeänä työyhteisön yhteydenpidon välineenä haastateltavat pitivät alle kolmivuotiaiden lasten ryhmissä viikoittaisia ryhmän henkilökunnan palaverieja, joissa keskustellaan ajankohtaisista asioista ja suunnitellaan tulevaa toimintaa. Haastateltavat kokivat palaverien toteutuneen omissa ryhmissään pääsääntöisesti hyvin. Säännöllisten palaverien toteutuminen edellyttää haastateltavien mukaan henkilökunnan joustavuutta omista työajoista, sillä tavallisesti kaikki työntekijät eivät ole samaan aikaan

työvuorossa. Erilaisilla työvuorojen järjestelyillä ja lyhytaikaisilla sijaisilla yhteiset kokoontumiset ovat kuitenkin mahdollistuneet:

...meil (ryhmän henkilökunnalla) on kerran viikossa suunnittelu, se on ihan laitettu, et meil on keskiviikkona puolenpäivän aikaan, et saadaan joku siistijä tai opiskelija tonne unihuoneeseen, et silloin meillä on kaikki neljä ihmistä. Pystytään seuraava viikko käymään lävitse. (H5)

Me yritetään pitää niinko kerran viikossa tiistaisin meidän oman ryhmän palaveri niinko uniaikana, koska silloin on kaikista helpointa järjestää se, että ketä siellä valvoo unta. Et tällä hetkellä meillä on täällä siviilipalvelumies, niin hän valvoo sitte esimerkiks. (H1)

Haastateltavat olivat kokeneet omien ryhmien sisäisen tiedonkulun olevan sujuvaa. Sen sijaan koko vuoropäiväkodin yhteisen tiedonkulun koettiin olevan vaikeampaa. Yksi haastateltavista toivoikin, että yhteisistä asioista päättäminen keskitettäisiin vain yhteisiin palavereihin eikä asioista päätettäisi pienissä ryhmissä, jolloin asioihin vaikuttamismahdollisuudet vähenevät ja tieto ei tavoita tasapuolisesti kaikkia osapuolia:

...et se tieto kulkis osastojenkin välissä, niin siin must kyl tuntuu, et meidän talossa on kyl ongelmia tällä hetkellä, et se tosi niinku noloo, mut et tää meidän pienten puoli on niin niinku oma maailmansa tää, et sit tuntuu välil, et tuolla on sovittu jotain juttuja, mitä meil ei puhuttu ollenkaan... ja se et ei tehtäis niit päätöksiä tuolla missään ohimennen jossain pihakeskusteluis, et sit siel olis ne kaik asiat pöydäl siel jossain palaverissa ja sit siel juteltais niist ja lyötäis lukkoon. (H2)

Koko vuoropäiväkodin henkilökunnan yhteisiä toiminnan suunnittelupalavereja on osastojen keskinäisiä palavereja harvemmin molemmissa vuoropäiväkodeissa. Palavereihin ei usein pysty osallistumaan koko henkilökunta samanaikaisesti, sillä aina tarvitaan työntekijöitä työskentelemään lasten kanssa osastoilla. Moni haastateltava kokikin tarvetta pitää vuoropäiväkodin yhteisiä palavereja useammin, mutta arvioi asian toteutumisen käytännössä hyvin vaikeaksi:

Se on, mun mielest tarvis olla enemmänkin, mut se ei käytännössä... (H4)

No joskus kaipais enemmänkin, mut välil tuntuu, et ei se pelkästään, et vaik meil olis kerran viikossa koko talon kanssa, kun siinä on niin kova järjestäminen, et me saadaan kaikki onnistumaan se, koska me ei olla kaikki yhtä aikaa täällä vaan aina joku on töissä. (H5)

6.4.2 Ammattitaidon kehittäminen vuorohoidossa

Haastateltavat kokivat saavansa vuorohoidossa pääasiallisesti melko hyvin mahdollisuuksia osallistua erilaisiin ammattitaitoa tukeviin koulutuksiin. Rauman kaupunki on haastateltavien mukaan asettanut työntekijöille velvoitteen osallistua vuoden aikana tiettyyn määrään koulutuksia. Erityisen hyvinä haastateltavat pitivät koulutuksia, joissa saa mahdollisimman käytännönläheisiä työvälineitä, joita voi soveltaa omaan työhönsä:

...semmoset tietyst aina kiinnostaa, mitkä on konkreettisia, et voi suoraan soveltaa omaan työhön, et tuntuu et sielt saa jotain eikä se oo vaan semmost istumista siel luennolla ja luennon kuuntelemista. Niistä saa enemmän irti niinku. (H2)

Haastateltavat kokivat toisinaan vaikeaksi koulutuksiin osallistumisen, koska toisinaan on vaikea löytää sijaisia koulutuksen ajaksi lapsiryhmään:

...ne on jotenkin vähän, tuntuu, et aina kun on joku koulutus, niin se rasittaa ryhmää. Aina luvataan, et siihen tulee sijainen ja sit ei tulekaan. Ja sitte toiset jää tavallaan pulaan, kun itse lähtee istumaan jonnekin kiinnostavalle luennolle, et välil niit täytyy kerta kaikkiaan peruu, et ei vaan voi lähteekään. (H1)

Osa haastateltavista mainitsi ongelmalliseksi myös sen, että koulutuksiin osallistuu usein vain yksi työntekijä ryhmästä tai koko vuoropäiväkodista. Tällöin koulutusten tarjoamien uusien ideoiden tuominen työyhteisöön ja soveltaminen käytäntöön on vaikeaa, koska kaikilla työyhteisön jäsenillä ei ole samaa tietoa asiasta. Mikäli koulutuksiin voisi osallistua enemmän työntekijöitä, olisi muidenkin työyhteisön jäsenien innostaminen mukaan toimintaan haastateltavien mukaan helpompaa:

Jotkut koulutukset, et on jonkun erityisalan ja on omasta mielestä joku tosi hyvä käytäntö ja ajattelee, et kun tämmösen sais toimimaan meilläkin, mut jos siellä on käynyt vaan yks tai kaks, niin sit se on tosi vaikea saada tätä koko taloa mukaan. Olis tosi hyvä, jos olis se koulutus niin, et olis koko talon väki samaan aikaan siinä koulutuksessa mukana niin, et lapset olis hoidossa jossain muualla tai olis joku sijainen hoitamassa, mut se on aika mahdotonta järjestää, sen ymmärtää. Mut silloin se saatais suoraan se toiminta käytäntöön tavallaan, et se on aika vaikee, et jos itse innostuu jostakin, niin saada se markkinoituu sitte taas koko ryhmälle. (H4)

Mut enemmän siitä (koulutuksesta) saa, jos olis koko henkilöstö tai kaks tai kolme joka osastolta, ja jos ne lähtis sitä vetämään sitte, niin kyllä ne muutkin tulis mukaan. Mut joskus käy niin, kun on ollut koulutuksessa ja ihan intoa piukassa ja sit kun tulee tänne, niin se ei aina onnistukaan. Parempi se aina olis, jos olis useampi samassa koulutuksessa. (H5)

Haastateltavat kokivat kuitenkin, ettei ammattitaidon kehittämiseen tarvita aina erillisiä koulutustilaisuuksia, vaan itse työ lasten parissa ja mahdollisuudet keskustella muiden työntekijöiden kanssa, tukevat omaa ammatillista kasvua hyvin:

En mä sit tiä niist koulutuksist, et kyl mä tykkään kehittää tätä omaa itseeni täällä työpaikkallakin ja kyl täältä aina jotakin uutta saa. (H3)

Ja sit meil oman ammattitaidon kehittämiseen riittää, et kyl sekin auttaa jonkin verran, et pystytään tos omassakin tiimissä puhumaan joistakin asioista, et mitä olisitte tossa tilanteessa ja ihan tämmösiä. Et keskustellaan vaik ihan jostain lapsen tilanteesta, mitä vois tehdä, niin siinä niinku saadaan eri mielipiteitä eri suunnista, niin kyllä siinäkin voi itse miettiä ja saa uusia ajatuksia, kun vaan ottaa niitä vastaan. (H4)

6.4.3 Vuorohoidon ammatillisia haasteita

Kaikki haastateltavat kokivat vuorohoidossa lapsimäärän olevan suhteessa henkilökunnan määrään liian suuri tällä hetkellä. Haastateltavien mukaan tilanne on erityisen haasteellinen alle kolmivuotiaiden lasten ryhmissä, joissa pienimmät lapset tarvitsevat hyvin paljon yksilöllistä huomiointia ja pienempi ryhmä tarjoaisi tähän aremmat mahdollisuudet:

...ryhmäkoot olis hyvät, jos ne olis tosi pienet ja varsinkin alle kolmivuotiaille. Kyl ne tarvis vielä enemmän semmosta henkilökohtaista hoitamista, et niillä olis yks tai kaks semmosta tuttua ja turvallista hoitajaa, et kun täälläkin se vaihtuvuus on kuitenkin. (H5)

...ryhmät on liian isoja. Mut se ei oo yksistään tämä hetki, et se on kautta linjojen ollut, et alle kolmivuotiaitten ryhmät sais mun mielest olla ehdottomasti pienempiä. Liian paljon pienissä, ahtaissa tiloissa ollaan kuitenkin, vaikka kuinka yrität tehdä sen työsi mahdollisimman hyvin, niin joskus kyllä ajattelee, et päivä menis paremmin, jos olis vähemmän lapsii tai enemmän aikuisii. (H3)

Moni haastateltavista mainitsi, että Raumalla olisi tarvetta useammallekin vuoropäiväkodille lapsiryhmien koon kohtuullistamiseksi:

...must tuntuu, et se vuorohoito lisääntyy vaan, et enemmän pitäis Raumallakin vaan päiväkoteja muuttaa vuoropäiväkodeiksi, et se tuntuu, et se tunku on niin hirveetämmösiin paikkoihin. (H2)

Haastateltavien mukaan vuorohoidossa henkilökunta jakaantuu vuorokaudessa pidemmälle ajanjaksolle tavalliseen päiväkotiin verrattuna. Vaikka alle kolmivuotiaiden lasten ryhmässä vuoropäiväkodissa työskentelee neljä - viisi työntekijää, jakautuu heidän työpanos hyvin pitkälle ajanjaksolle niin, että kaikki työntekijät eivät ole koskaan läsnä ryhmässä samaan aikaan. Haastateltavat kuvaavat tilannetta seuraavanlaisesti:

Ja alle kolmivuotiaitten kans sit tietyst olis tärkeetä, et olis se henkilökuntamäärä, mikä pitäis olla paikalla, niin se olis sitte, et välil tuntuu et ei ymmärretä, et ku meitä työntekijöitä, et jos niist ny joku puuttuu, niin et: ”Kai te sen nyt neljällä vedätte!”. Mut sit taas, et aamul on ensimmäinen tullu seitsemäksi ja viimeinen lähtee puol yhdeksitoista, niin eihän me olla samaan aikaan paikalla kaikki. (H2)

Se on ihan meidän johtajalle iso haaste saada työvoima ja lapset kohtaamaan ja meille se on kans. (H4)

...ei me pelipaikalla olla kaikki yhtä aikaan, kerran ko yks on aamussa, yks on välissä, sit tulee ilta ja sit on se viimeinen iltavuorolainen vielä, et ei me olla tässä. Ja jos jollakin on se sairaspäivä tai vapaapäivä. (H3)

Sijaisten saatavuus vuoropäiväkotiin koettiin yhdeksi vuorohoidon järjestämisen haasteeksi. Kun sijaisia ei esimerkiksi henkilökunnan sairastuessa pystyttyä järjestämään, tulee läsnä olevien työntekijöiden joustaa. Pidempiaikaisena järjestelyinä haastateltavat kokivat tämän rasittavan sekä lapsia että työntekijöitä:

Sijaisia ei ole saatavilla...Et semmonen rasittaa just hirveesti...Sen jälkeen ollaan jo sairauslomalla siit syystä, et ei jaksa vaan. Meillä on nyt tosi paljon ollu semmosiia päiviä, et ku sä tuut töihin, niin tääl on joku yksin, melkein tippa silmissä melkein itkeneenä työntekijä, et koko aamupäivä yritetty saada sijaista ja ei oo ollu ja hän on ollut yksin ja valtava lauma lapsia. Ei se oo lain mukaista, mut ei se oo kenenkään hyödyksi. Se päivä menee harakoille ihan kaikkien osalta. Lasten tekemiset ja retket kaikki peruuntuu, eihän me voida lähtee semmosen lauman kaa, sehän on jo ihan turvallisuussyistäkin, et ei voida lähtee johonkin tapahtumaan tai mitä ollaan suunniteltu. Sit lapset siit niinku kärsii... (H1)

Tosiasia on se, et päivät on rankkoja. Ei se, et jos se on yks päivä silloin tällöin, niin sen kestää, mut todellakin, ku ajattelee, et vanhemmatkin maksaa tästä hoidosta, itse ajattelen ainakin näin, et mun lapsi sais mahdollisimman hyvää hoitoa, ettei se olis vaan mikään säilytyspaikka. Silloin tulee joskus semmonen olo. Kunhan hengissä selvitään silloin päivä, niin hyvä niin. (H3)

Haastateltavat kokivat myös yhteisten sääntöjen ja ohjeistuksen puuttumisen yhtenä vuorohoidon järjestämisen haasteena. Moni haastateltavista kaipasikin vuorohoidon järjestämiselle tarkempia ohjeistuksia esimerkiksi lainsäädäntöön. Myös kaupunkikohtaisen yhtenäisen ohjeistuksen muodostaminen koettiin tärkeäksi, sillä vaihtelevat toimintakäytännöt asettavat eri yksiköt ja jopa yksittäiset työntekijät kilpailuasetelmaan keskenään:

Ja sit se mitä me toivoittais yleisest vuorohoitoon, ollaan vaan juteltu tos aikuisten kesken, et ko ei oo olemas selvii sääntöjä, et mitä se vuorohoito on. Tuntuu ihan, et ne on kaupunkikohtasii tai päiväkotikohtasii, et mitä ne säännöt niinko on. Toisis vuoropäiväkodeissa saa olla lapset iltasin vaik vanhemmat olis zumbaamas ja toises ollaan tosi tarkkoja, et tääl ollaan vaan jos ollaan oikeesti töissä. Selvät rajat, ko ajatellaan, et tässä meillä on kaks päiväkotii niinko Raumalla, niin ei oo ihan selvää...Ja hirveesti haittaa, ko nyt se on jopa vähän semmosta henkilöjuttuu, et kuka nyt on mitäkin mieltä. Sekään ei oo kivaa, et osastojen kesken me ollaan jotakin mieltä ja saman perheen sisarus onkin siellä ja sit siel ollaankin sanottu jotakin ihan muuta ja siitä tulee semmonen hyvät ja pahat asetelma. Kun olis ihan selvät, olis ne kaikille yhteiset säännöt ja rajat eikä tarvis niinku yhtään mieltä. Ja jos nyt ei ihan koko Suomessa niin ainakin kaupunkikohtasesti sitte, ettei olis eroavaisuuksia. (H1)

...ilmesest tää vuorohoito on niin uusikin juttu, et täst ei oo mitään yhtenäistä lakia missään. Et joka kaupunki soveltaa omilla säännöillä tätä hommaa, et sit ku kuulee, et niil voi olla ihan eri pelisäännöt, millä ne pelaa siellä. Et sais siihen niinku semmosen yhteisen jutun siihen koko hommaan, et se pyöris samal taval joka paikas se homma. Eikä sit sillain, et sovelletaan eri kaupungeis, mut ku välil tuntuu et sovelletaan eri päiväkodeissa kaupungin sisäl eri säännöillä ja eri perheitten välillä sovelletaan eri säännöillä... (H2)

Yksi haastateltavista mainitsi vuorohoidon haasteeksi myös lasten vanhempien jaksamisen tukemisen jatkossa. Perheiden tukiverkostot ovat supistuneet ja tukea ei saada sukulaisilta samaan tapaan kuin aikaisemmin. Tällöin vuoropäiväkodin rooli vanhempien jaksamisen tukijana korostuu:

...mut mun mielest semmonen iso haaste on just vanhempien jaksaminen ja tämä turvaverkkojen puute. Nykyään ollaan niin liikkuvaisia, et ei oo enää mitään semmosta ja isovanhemmat on vielä työelämässä, kun perheet on nuoria, ettei nekään oo turvaverkkona enää. (H4)

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli kartoittaa alle kolmivuotiaiden lasten vuorohoidon henkilökunnan näkemyksiä omasta työstään. Tavoitteenani oli tuoda esille erityisesti työntekijöiden näkökulmia työnsä haasteista ja kehittämismahdollisuuksista. Opinnäytetyöni teoreettisena lähtökohtana oli alle kolmivuotiaan lapsen kasvu ja kehitys, vuorohoito yhtenä suomalaisen päivähoitojärjestelmän toimintamuotona sekä näiden kahden asian yhdistyminen alle kolmivuotiaiden lasten vuorohoidossa.

Keräsin opinnäytetyöni aineiston haastatteleamalla viittä alle kolmivuotiaiden lasten vuorohoidossa työskentelevää henkilöä. Haastateltavat työskentelivät kahdessa Raumalla toimivassa vuoropäiväkodissa: vuoropäiväkoti Rinkelissä ja Nummen päiväkodissa. Yksi haastateltavista työskenteli lastentarhanopettajan nimikkeellä, neljällä muulla haastateltavista vastaava nimike oli lastenhoitaja.

7.1 Vuorohoidossa tehdään yhteistyötä perheiden kanssa muuttuvissa olosuhteissa

Yhteiskunnallinen tilanne ja siinä tapahtuvat muutokset heijastuvat lasten vuorohoidon järjestämiseen myös Raumalla. Vaihtelevuutta oli havaittavissa siinä, miten näkyvinä ja vaikuttavina työllisyystilanteen ja perherakenteiden muutokset työntekijät kokivat työssään vuoropäiväkodissa. Aineiston perusteella muutoksen, esimerkiksi perhesuhteita koskevassa tilanteessa, siirtymävaihe on vuorohoidon työntekijöiden näkökulmasta haastavin ja ammatillista lähestymistapaa edellyttävä vaihe, jonka jälkeen tilanne ja sen vaikutuksen työhön tasaantuvat ja muuttuvat sujuvammiksi. Opinnäytetyöni aineiston perusteella vuorohoidossa on pääsääntöisesti koko ajan

muuttuvuutta ja vaihtelevuutta, mikä vaikuttanee työntekijöiden kykyyn ja taitoon huomioida muutokset osana vuorohoidon järjestämistä. Työntekijöiden yksilölliset asenteet ja suhtautumistapa muutoksiin vaikuttaa luonnollisesti siihen, millaisina he kokevat vuorohoidon järjestämiseen vaikuttavat muutostekijät. Vuorohoidossa työskentelemisen voidaan kuitenkin aineiston perusteella katsoa edellyttävän joustavaa, avointa ja sopeutumiskykyistä työskentelytapaa.

Yhteistyö lasten vanhempien kanssa sekä vuoropäiväkodin rooli vanhemmuuden tukijana ovat olennainen osa vuoropäiväkodin henkilökunnan työtä. Vanhemmuuden tukeminen korostuu alle kolmivuotiaiden lasten ryhmässä siitä syystä, että osa näistä lapsista ei osaa vielä ilmaista itseään sanallisesti ja näin ollen työntekijöiden rooli lasten ja vanhempien vuorovaikutuksen tukijana on tärkeä. Perhemuotojen moninaisuudessa vuoropäiväkodin henkilökunnalta edellytetään kykyä toimia lasten yhä laajenevan ja erilaistuvan läheisverkoston parissa. Toisaalta samalla kun esimerkiksi uusperheet laajentavat lapsen lähipiiriin kuuluvien aikuisten määrää, on aineiston perusteella yhä enemmän perheitä, joiden lähiverkostot ovat hyvin suppeita tai niitä ei ole ollenkaan. Tällöin vuoropäiväkodin rooli vanhemmuuden tukijana korostuu. Muita tilanteita, joissa vuoropäiväkodin henkilökunta on havainnut erityisen tuen tarvetta, ovat vuorohoidon aloittamisvaihe ja lapsen kasvuun ja kehitykseen sisältyvät erilaiset muutos- ja siirtymävaiheet, joita ovat esimerkiksi uusien taitojen opettelu ja niissä tukeminen sekä uhmaikä. Vaikka aineiston perusteella vuorohoidon työntekijät ovat kokeneet vuoropäiväkodin roolin vanhemmuuden tukijana korostuneen, koetaan tärkeänä se, että vuorohoidossa tuetaan vanhemmuuteen kuuluvan vastuun kantamista, mutta ei oteta vastuuta vanhemmilta pois.

Vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön haasteena pidetään tiedonkulkua ja yhteydenpitoa vanhempiin. Sekä lasten vanhempien että vuorohoidon henkilökunnan vaihtelevat työajat saattavat vaikeuttaa esimerkiksi yhteisten tapaamisten järjestämistä. Myös erilaisten vanhemmille ja perheille suunnattujen tapahtumien järjestäminen koetaan vaikeaksi, koska vanhempien työaikatauluista johtuen osallistumisaktiivisuus esimerkiksi vanhempainiltoihin ole kovinkaan suurta. Yhteistyön ylläpidon välineinä vuoropäiväkodeissa käytetään aineiston perusteella esimerkiksi kirjallisia raportointivälineitä, joiden avulla vanhemmat saavat tietoa lastensa arjesta vuoropäiväkodissa. Tällainen yhteydenpidon ja tiedonkulun edistäminen koettiin hyvin myön-

teisenä ja tehokkaana työvälineenä. Sen sijaan omahoitaja – käytäntö, jossa yksi työntekijä kantaa päävastuun tiettyjen lasten vanhempien kanssa tehtävästä yhteistyöstä ja lapsen kasvun ja kehityksen seuraamisesta sekä tukemisesta vuoropäiväkodissa, jakoi haastateltavien mielipiteitä selkeästi. Omahoitaja – käytäntö on käytössä toisessa vuoropäiväkodeista, kun taas toisessa se ei ole osana toimintaa. Haastateltavat, jotka toteuttivat käytäntöä työssään, kokivat omahoitaja – käytännön myönteisempänä asiana kuin haastateltavat, joiden työhön käytäntö ei sisälly. Aineiston perusteella vuoropäiväkodin ja vanhempien yhteistyön välineeksi on vuoropäiväkodeissa kokeiltu myös sähköisiä menetelmiä. Sähköisen yhteydenpidon lisääntyminen edellyttäisi haastateltavien mukaan kuitenkin tehokkaampia työvälineitä ja henkilöstöresurssien lisäyksiä. Vuorohoidon tarpeen ja sen lisääntymisen arvellaan aiheutuvan pääasiassa perheiden taloudellisesti vaikeista tilanteista.

7.2 Lasten sosiaaliset taidot kehittyvät vuorohoidossa

Alle kolmivuotiaan lapsen kasvulle ja kehitykselle tyypillisiä ominaisuuksia ovat kokonaisvaltaisuus, nopeatkin muutokset ja edistymiset sekä yksilöllisyys (Helenius ym. 2001, 16, 19). Vuorohoidon työntekijät pitävät lapsen kolmea ensimmäistä elinvuotta kasvun ja kehityksen kannalta tärkeinä vuosina. Vuoropäivähoidon keinoina alle kolmivuotiaan lapsen kasvun ja kehityksen tukemiseen haastateltavat mainitsivat perushoidon, jonka he määrittelivät hyvin monipuoliseksi lapsen tarpeiden huomioon ottamiseksi ja hoidoksi. Lasten säännöllisen päivärytmin muodostumisen tukeminen koettiin vuoropäiväkodin yhtenä tärkeimmistä keinoista tukea alle kolmivuotiaan lapsen kehitystä. Vuoropäiväkodin työntekijät kokevat voivansa huomioida pääsääntöisesti melko hyvin myös lasten kasvun ja kehityksen yksilöllisyyden. Vuorohoidossa lasten ryhmäkokojen vaihtelu mahdollistaa haastateltavien mukaan sen, että lapset pystytään huomioimaan ajoittain hyvinkin yksilöllisesti, sillä esimerkiksi iltaisin lapsia saattaa olla ryhmässä melko vähän paikalla. Toisinaan lasten yksilöllisen kehityksen etenemisen tiedostaminen vaatii kuitenkin tietoista työskentelyä ja asian huomiointia, kun esimerkiksi kaksi samanikäistä lasta ovat kehityksessään hyvin eri vaiheissa. Vuorohoidon koetaan tukevan erityisen hyvin lapsen sosiaalisten taitojen kehittymistä. Vaikka tiiviiden kaverisuhteiden muodostaminen vaihtelevien hoitoaiko-

jen vuoksi on vuorohoidossa melko haasteellista, lisääntyy samojen tekijöiden ansiosta lasten avoimuus ja kyky sopeutua toimimaan erilaisissa ryhmissä. Vuorohoidossa lapset ovat usein tekemisissä eri-ikäisten lasten kanssa lapsiryhmien yhdistyessä esimerkiksi iltaisin. Vuoropäiväkodin arjessa lapset tottuvat toimimaan myös eri aikuisten kanssa henkilökunnan vaihdellessa hoitojakson aikana.

7.3 Vuorohoidossa tehokas tiedonkulku on tärkeä työväline

Vuoropäiväkodissa työskenneltäessä korostuu työyhteisön sisäinen tiedonkulku ja sen tehokkuus. Tiedonkulku vaikuttaa olevan sitä tehokkaampaa, mitä pienemmästä ryhmästä työntekijöitä on kyse. Haastateltavat olivat tyytyväisiä osastojensa sisäiseen tiedonkulkuun esimerkiksi säännöllisten viikoittaisten palaverien muodossa. Sen sijaan osastojen välisessä, koko vuoropäiväkotia koskevassa tiedottamisessa ja yhteydenpidossa koettiin olevan parannettavaa. Yhteydenpidon haasteeksi muodostuu vuoropäiväkodissa aineiston perusteella usein esimerkiksi se, että kaikki työyhteisön jäsenet eivät pääse osallistumaan yhteisiin kokouksiin, koska osan henkilökunnasta on aina työskenneltävä ryhmissä lasten parissa. Saman asian haastateltavat kokivat vaikeuttavan erilaisiin ammattitaitoa kehittäviin koulutuksiin osallistumista. Koulutuksiin osallistuminen edellyttää vuoropäiväkodissa toimivaa sijaiskäytäntöä. Koulutuksista saadaan opinnäytetyöni aineiston perusteella eniten hyötyä, jos koulutuksiin osallistuu useita lapsiryhmässä tai koko vuoropäiväkodissa työskenteleviä henkilöitä. Haastateltavien kokemusten mukaan suurempi osallistujajoukko mahdollistaa koulutuksista saatujen ideoiden ja toimintamallien tehokkaamman soveltamisen käytäntöön ja suurempi joukko pystyy innostamaan työyhteisöä paremmin mukaan uusiin asioihin. Vuorohoidossa ammatillisuuden kehittäminen ei kuitenkaan edellytä aina erillisiin koulutuksiin osallistumista, vaan itse työ vuoropäiväkodissa lasten parissa ja yhteiset keskustelut muiden työntekijöiden kanssa esimerkiksi haasteellisissa tilanteissa tukevat hyvin oman ammatillisuuden kehittämistä.

7.4 Haasteena vuorohoidon tarpeen lisääntyminen

Alle kolmivuotiaiden lasten vuorohoidon haasteita ovat lapsiryhmien isot koot, lasten ja henkilöstön sijoittaminen vuorohoitoon tarpeiden mukaisesti ja oikea-aikaisesti, sijaisten vaikea saatavuus sekä vuorohoidon yhteisten sääntöjen ja ohjeistuksen puutteellisuus. Vuorohoidon työntekijät kokevat alle kolmivuotiaiden lasten kasvulle ja kehitykselle suotuisiksi pienet ryhmäkoot, jotka mahdollistavat lasten tarpeiden paremman huomioinnin. Työntekijät kokivat ryhmäkokojen olevan tällä hetkellä liian suuria ja arvioivat uusien vuoropäiväkotien perustamisen tulevaisuudessa tarpeelliseksi Raumalla. Vuorohoidossa henkilöstö sijoittuu töihin pitkälle ajanjaksolle vuoropäiväkodin aukioloaikojen ja lasten hoitotarpeiden mukaisesti. Aineiston perusteella vuoropäiväkodin työntekijät kokivat, ettei tätä seikkaa oteta tarpeeksi huomioon arvioidessa henkilöstön mitoitusta vuorohoidossa. Myös työntekijöiden kokemukset sijaisten vaikeasta saatavuudesta nousi esille aineistoa analysoitaessa. Tilanteet, joissa vuoropäiväkodin alle kolmivuotiaiden lasten ryhmän toimintaa ylläpidetään henkilökunnan vajaalla määrällä pidemmän aikaa, koetaan rasittavan sekä lapsia että työntekijöitä. Ongelmallisena koetaan aineiston perusteella vuorohoidon järjestämistä koskevien yhteisten sääntöjen ja ohjeistusten puuttumisen. Haasteeksi on muodostunut esimerkiksi se, että saman kaupungin tai jopa saman vuoropäiväkodin sisällä noudatetaan erilaisia ohjeistuksia vuorohoidon suhteen. Opinnäytetyöni aineiston perusteella vuorohoitoon tarvittaisiinkin ainakin toimintaa tarkemmin ohjaavat kaupunkikohtaiset säännöt ja ohjeistukset. Myös lainsäädäntöön kaivataan tarkennuksia vuorohoidon järjestämistä koskien.

Alle kolmivuotiaiden lasten vuorohoitoa järjestäessä on olemassa monia muuttuvia tekijöitä ja hoitomuoto vaikuttaa olevan yhä jatkuvassa muutoksen tilassa. Muuttuvista tekijöistä ja haasteellisesta työmuodosta huolimatta vuoropäiväkodin työntekijät suhtautuivat työhönsä myönteisesti ja kokivat työn vaihtelevuuden myös etuna. Vuorohoidossa työskentelyn haasteellisuuden ja kehittämisalueiden kartoittamisen lisäksi olisikin mielenkiintoista, että kartoitettaisiin työntekijöiden kokemuksia työn myönteisistä puolista. Opinnäytetyöni aineistoa kerätessäni havaitsin, että tällaiselle myönteiselle lähestymistavalle olisi tarvetta, sillä alle kolmivuotiaiden lasten vuorohoitoa tarkastellaan usein varsin kriittisestä näkökulmasta. Myös vuoropäiväkodin ja lasten

vanhempien yhteistyö on osa-alue, jonka laajempi kartoittaminen antaisi varmasti hyviä työvälineitä yhteistyölle jatkossa. Mielenkiintoista olisi tulevaisuudessa tarkastella vuoropäiväkodin ja lasten vanhempien yhteistyötä nimenomaan vanhempien näkökulmasta.

LÄHTEET

- Aaltola, J. & Valli, R. 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Ahola, M. 2007. Lapset laitetaan entistä nuorempina päivähoidon pääkaupunkiseudulla. Helsingin Sanomat 22.10.2007.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere : Vastapaino.
- Friman, T. 2004. Vuorotyössä hypätään löytyviin saappaisiin. Lastentarha 5, 46-49.
- Färkkilä, N., Kahiluoto, T. & Kivistö, M. 2006. Lasten päivähoidon tilannekatsaus. Syyskuu 2005. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 14.02.2010. <http://pre20090115.stm.fi/hl1147933743069/passthru.pdf>
- Helenius, A., Karila, K., Munter, M., Mäntynen, P. & Siren-Tiusanen, H. 2001. Pienet päivähoidossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: WSOY.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1995. Teemahaastattelu. 7. painos. Helsinki: Yliopistopaino.
- Horppu, S., Leppämäki, P. & Nurmiraanta, H. 2009. Kehityspsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen. Helsinki: Kirjapaja.
- Jarasto, P. & Sinervo, N. 1997. Elämää varten: Alle kouluikäisen lapsen maailma. Helsinki: Gummerus.
- Laki lasten päivähoidosta. 1973. 20.10.1996/1344.
- Rauman kaupungin www-sivut. Viitattu 22.10.2010. <http://www.rauma.fi/>
- Rauman kaupungin päivähoido. 2006. Varhaiskasvatussuunnitelma. Lapsi kasvun polulla Raumalla. Viitattu 22.10.2010. http://www.rauma.fi/opetus/palvelut/varhaiskasvatus/paivahoito/VASU_Lapsi_kasvu_n_polulla_Raumalla.valmis.pdf
- Räty, T. 2010. Pitääkö päivähoidoa järjestää yöllä? Sosiaalitieto 1, 26-27.
- Salmi, H. 2002. Vuosisadan lapset – 1800-luvun kulttuurihistoria. Turku : Turun yliopiston historian laitos.
- Tarsalainen, A. 2001. Vuoropäivähoidoa tarvitaan yhä enemmän. Lastentarha 2, 52-54.
- Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksen varhaiskasvatuksen ja lasten päivähoidon valtakunnalliset www-sivut. Viitattu 14.02.2010. <http://varttua.stakes.fi/FI/index.htm>

Vähäsanta, S. 2010. Työllisyys kasvanut hitaasti – Seutukuntakohtaiset erot suuria. Viitattu 22.10.2010. <http://www.satamittari.fi/sivu.asp?taso=0&id=4>

Väisänen, T. 2003. Aamusta iltaan ja yötä myöden – lapsen arki vuorohoidossa. Oulun yliopisto.

Välimäki, A-L. 1999. Lasten hoitopuu – Lasten päivähoitojärjestelmä Suomessa 1800- ja 1900-luvuilla. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Öhman, K. 2004. Vuoropäivähoito on aikataulujen palapeliä. Dialogi 5, 20-21.

HAASTATTELUN TEEMA-ALUEET

A.) ALLE KOLMIVUOTIAIDEN LASTEN HYVINVOINTI JA SEN TAKAAMINEN VUOROHOIDOSSA

Lapsen kolmea ensimmäistä elinvuotta pidetään yleisesti varhaisen kasvun ja kehityksen kannalta erityisen merkityksellisinä:

a.) *millä tavoin ja miksi itse korostaisit näiden vuosien tärkeyttä?*

b.) Miten ja missä asioissa vuorohoidossa pystytään mielestäsi tukemaan alle kolmivuotiaiden lasten kasvua ja kehitystä?

c.) Alle kolmivuotiaiden lasten kasvu ja kehitys etenevät kuitenkin yksilöllisesti. Samassa ryhmässä saattaa olla lapsia, jotka harjoittelevat vielä erilaisia taitoja ja ovat eri vaiheissa kehityksessään. Miten tämä on mielestäsi mahdollista ottaa työssä huomioon?

d.) Osa alle kolmivuotiaista lapsista harjoittelee jo sosiaalisia taitoja ja muodostaa esimerkiksi ”kaverisuhteita” keskenään. Millä tavoin ja keinoin tätä kehitystä voitaisiin mielestäsi tukea vuorohoitotyössä?

e.) Alle kolmivuotiaiden lasten arjessa säännöllisen päivärytmin merkitystä pidetään tärkeänä. Millä tavoin ja keinoin vuoropäiväkodissa tuetaan lasten säännöllisen päivärytmin muodostumista ja ylläpitoa?

B.) YHTEISTYÖ LASTEN VANHEMPIEN KANSSA SEKÄ VUOROPÄIVÄKOTI VANHEMMUUDEN TUKIJANA

a.) Millä keinoin alle kolmivuotiaan lapsen ja vanhempien suhdetta tarvittaessa tuetaan vuorohoidossa (esimerkiksi pitkien hoitajaksojen aikana)?

- kuvaa joitakin tilanteita, jolloin näet siihen tarvetta.

b.) Toisinaan kritisoidaan vanhempien ratkaisua tuoda alle kolmivuotias lapsi päivähoitoon.

- miten vastaat tämäntyyppiseen kritiikkiin?

- mihin tarpeisiin vuoropäivähoitojärjestelyillä pyritään vastaamaan, miksi vuoropäivähoitoa välttämättä kuitenkin tarvitaan?

- millaisia vuoropäiväkodin aukioloaikoja ns. epätyypillistyneet työajat mielestäsi edellyttävät;

miten ne vaikuttavat itse työhön ja sen suunnitteluun?

c.) Millaisia erityisiä haasteita tai ongelmia yhteydenpito ja yhteistyö vuorohoidossa olevien lasten vanhempien kanssa voivat sisältää?

C.) YHTEISKUNNALLISEN TILANTEEN JA YHTEISKUNNALLISTEN MUUTOSTEN VAIKUTUKSET VUOROHOIDON JÄRJESTÄMISEEN TYÖNTEKIJÄN NÄKÖKULMASTA

a.) Arvioi, miten työllisyystilanteen ja työelämän muutokset (esimerkiksi huonontunut työllisyystilanne ja vuoden 2010 alusta voimaan astunut kauppojen aukioloaikojen laajennus) vaikuttavat vuoropäiväkodin arkeen ja työhösi.

b.) Arvioi, miten ja millä tavoin erilaistuneet perhemuodot (esimerkiksi ns. uusperheet, ”moniperheet” ja yksinhuoltajien lisääntynyt määrä) ovat mahdollisesti vaikuttaneet vuorohoidon tarpeeseen ja työn sisältöön?

**D.) AMMATILLISET ERITYISVAATIMUKSET ALLE
KOLMIVUOTIAIDEN LASTEN VUOROHOIDOSSA**

- a.) Määrittele, mitä erityisiä vaatimuksia työ vuoropäiväkodissa sisältää:
- mitä työtä ohjaavia periaatteita ja käytäntöjä työyhteisössä pidetään keskeisinä?
 - miten usein ja millä tavoin työyhteisön jäsenillä on mahdollisuus yhteisesti keskustella työstä ja suunnitella sitä, millaisista käytännöistä on sovittu?
 - millaisia toimintatapojen muutoksia haluaisit edelliseen ja miksi?
- b.) Oletko vuoropäiväkodissa saanut mielestäsi tarpeeksi mahdollisuuksia oman ammattitaitosi kehittämiseen?
- jos olet, millaisia?
 - mitä lisätoiveita Sinulla olisi ja miksi?
- c.) Mitkä asiat ja miksi mielestäsi ovat alle kolmivuotiaiden lasten vuorohoidon suurimpia haasteita:
- juuri tällä hetkellä?
 - tulevaisuudessa?

RAUMAN KAUPUNKI
Kasvatus- ja opetusvirasto
vs. varhaiskasvatuksen aluejohtaja

PÄÄTÖSPÖYTÄKIRJA 1/2010

Muut asiat

TUTKIMUSLUPA/ Heidi Maria Lönnblad

Satakunnan ammattikorkeakoulun opiskelija Heidi-Maria Lönnblad suorittaa sosionimitukintoa (AMK), suuntautumisvaihtoehtonaan sosiaalipedagogiikka. Opintoihin kuuluu opinnäytetyö, jonka aihe koskee alle kolmevuotiaiden lasten vuorohoidon ammatillisia haasteita. Hänellä on tarkoitus kerätä tutkimusaineisto haastattelemalla 5-6 henkilöä, jotka työskentelevät Rinkelin ja Nummen päiväkodeissa alle 3-vuotiaiden lasten ryhmissä. Heidi –Maria Lönnblad on toimittanut allekirjoittaneelle tietojen keruuta koskevan tutkimuslupa-anomuksen ja tutkimussuunnitelman.

Päätös Myönnetään tutkimuslupa anomuksen perusteella.

Liitteet tutkimuslupa-anomus
tutkimussuunnitelma

Päätöksen
allekirjoitus

Heli Vilén
vs. varhaiskasvatuksen aluejohtaja

